

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych

Sprawozdanie z działalności
archiwów państwowych
w 2007 r.

Spis treści	strona
WSTĘP	3
1. ZASÓB ARCHIWALNY	3
1.1. Wielkość zasobu	
1.2. Opracowanie i ewidencja zasobu	
1.3. Przejmowanie materiałów archiwalnych	
1.4. Zabezpieczenie zasobu (ochrona, konserwacja, mikrofilmowanie)	
2. NARASTAJĄCY ZASÓB ARCHIWALNY	5
3. WYKORZYSTANIE ZASOBU ARCHIWALNEGO	5
3.1. Udostępnianie materiałów archiwalnych	
3.2. Użytkownicy	
3.3. Kwerendy	
3.4. Bazy danych	
3.5. Reprografia	
3.6. Współpraca z innymi placówkami	
3.7. Popularyzacja	
4. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA	18
5. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA	28
6. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA	44
7. PRZECHOWYWANIE DOKUMENTACJI NIEARCHIWALNEJ	49
8. ZAGADNIENIA PRAWNE	49
9. KADRY	51
10. FINANSE	52

WSTĘP

Archiwa państwowe, podległe Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych, działają na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Sieć archiwów państwowych na koniec 2007 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym i 30 archiwów, których właściwość miejscowa ma zasięg regionalny. Ponadto, od początku 2005 r. funkcjonuje Archiwum Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku.

Urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych sprawował dr Sławomir Radoń.

1. ZASÓB ARCHIWALNY

1.1. Wielkość zasobu

Zasób materiałów archiwalnych zgromadzonych w archiwach państwowych według stanu na 31 grudnia 2007 r. obejmował:

- zespołów i zbiorów archiwalnych ogółem: 81 311
- jednostek inwentarzowych: 35 949 871
- metrów bieżących: 263 133,28

W porównaniu ze stanem z 31 grudnia 200 r. zasób materiałów archiwalnych zwiększył się o 1 564 zespołów (zbiorów) i 341 448 jednostek inwentarzowych o łącznym rozmiarze 9 819,51 m.

Ponadto, zasób dokumentacji niearchiwalnej, zgromadzonej w Archiwum Państwowym Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku, mierzył 2 905 mb, co stanowiło 243 800 j.inw. W roku sprawozdawczym zwiększył się o 1 109,78 mb (104 165 j.inw.). Ponadto APDOiP przechowywało 6 887,5 mb dokumentacji będącej depozytem innych podmiotów.

1.2. Opracowanie i ewidencja zasobu

Stan zasobu całkowicie opracowanego pod koniec 2007 r. wynosił 10 755 192 j. inw., co stanowi 129 608,5 m. Ewidencję posiadało, na koniec roku sprawozdawczego, 80 123 zespołów lub zbiorów (256 667,29 mb; 33 530 645 j. inw.), to jest ponad 95% całości. W 2007 r. całkowicie opracowano 383 144 j. inw. (4354,14 mb), a zinwentaryzowano łącznie 463 836 j. inw. (8 346,43 mb.).

1.3. Przejmowanie materiałów archiwalnych

W 2007 r. archiwa państwowe włączyły do swego zasobu 2 266 zespoły i zbiory archiwalne liczące łącznie 556 779 j.inw. (12 140,92 mb). Do ważniejszych nabytków zaliczają się m.in. dokumenty rodów Siemieńskich i Małachowskich (dar Dolnosaksońskiego Archiwum Krajowego dla AGAD), archiwalia Instytucji Filmowej APOLLO-FILM w Krakowie (AP Kraków) oraz akta osiedleńcze z kilku powiatów obecnego województwa dolnośląskiego (AP Wrocław).

1.4. Zabezpieczenie zasobu

Archiwa posiadające odpowiedni sprzęt i zatrudniające specjalistów przeprowadzały pełną konserwację materiałów archiwalnych. Dokonywały tego, oprócz Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów (AGAD), archiwa państwowe w Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Łodzi, Olsztynie, Poznaniu, Szczecinie, Toruniu, Warszawie i Wrocławiu.

Podobnie jak w latach ubiegłych, archiwa państwowe w 2007 r. wykonywały działania profilaktyczne polegające na oczyszczaniu akt, wymianie zużytych obwolut i pudeł, pracach introligatorskich a także badaniu temperatury i wilgotności powietrza w magazynach.

W roku sprawozdawczym kontynuowany był wieloletni program rządowy „Kwaśny papier”, poświęcony ratowaniu w skali masowej zagrożonych polskich zasobów bibliotecznych i archiwalnych. Jego realizacja przypada na lata 2000-2008. Zostały utworzone trzy pracownie masowego odkwaszania archiwaliów – w AP Gdańsk, AP Katowice oraz Centralnym Laboratorium Konserwacji Archiwaliów (w Milanówku). Wydatki na ten cel (prace budowlano-adaptacyjne i zakup urządzeń) wyniosły 3 549 728 zł. Zmodernizowano też główną pracownię CLKA, adaptując ją do ręcznego odkwaszania obiektów, które z uwagi na unikalną wartość historyczną i stan zachowania nie mogą zostać poddane masowemu odkwaszaniu. Łączny koszt modernizacji wyniósł 310 571,21 zł.

W celu zabezpieczenia akt powstałych w XIX i XX wieku przed postępującą degradacją mechaniczną za kwotę 1 126 258 zł zakupiono opakowania alkaliczne dla 27 archiwów. Zasób archiwalny chroniono również poprzez skanowanie i mikrofilmowanie oryginalnych dokumentów, na co wydatkowano – nie licząc nakładów poniesionych przez Archiwum Dokumentacji Mechanicznej - 1 649 940,96 zł.

W ramach programu „Kwaśny papier” prowadzono też konserwację właściwą zasobu archiwów państwowych, obejmującą m.in. znakowanie,

czyszczenie i odkwaszanie dokumentów – w ilości ponad 288 tys. dokumentów (w przeliczeniu na standardowy format A4). Nakłady na ten cel wyniosły 2 101 681 zł.

2. NARASTAJĄCY ZASÓB ARCHIWALNY

Archiwa państwowe w 2007 r. nadzorowały łącznie 9 669 państwowych jednostek organizacyjnych i jednostek samorządu terytorialnego oraz samorządowych jednostek organizacyjnych. W roku sprawozdawczym w tych jednostkach działało 10 279 archiwów zakładowych. Przechowywanych w nich było 404 592 mb materiałów archiwalnych.

Materiały archiwalne kwalifikujące się do przejęcia przez archiwa państwowe ze względu na ustalony w przepisach okres przechowywania w archiwach zakładowych mierzyły 45 043 mb.

W roku sprawozdawczym archiwa państwowe przeprowadziły 3 400 kontroli archiwów zakładowych, 267 lustracji, 1223 ekspertyzy oraz udzieliły 26 126 konsultacji dotyczących działalności archiwów zakładowych.

Archiwa państwowe wydały 10 311 zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej, w następstwie czego zniszczono 465 260 mb dokumentacji.

Archiwa państwowe zatwierdziły 2 063 normatywy kancelaryjno-archiwalne dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych.

3. WYKORZYSTANIE ZASOBU ARCHIWALNEGO

3.1. Udostępnianie materiałów archiwalnych

cel udostępnienia ↓	użytkownicy	odwiedziny	jednostki inw.
Naukowy	9799	49714	273375
Genealogiczny	7012	29929	279007
Własnościowy	4471	11110	42202
Socjalny	459	1571	7330
Publicystyczny	1822	6223	188485
inny	2626	8216	64633

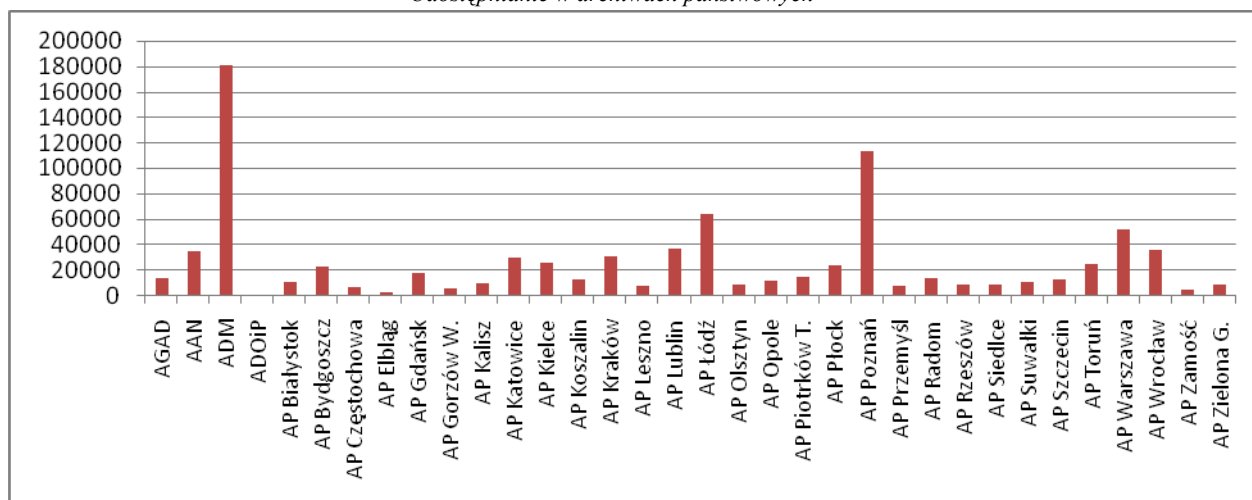
rok →	2005	2006	2007
Liczba użytkowników	23 647	25 184	26 271
Liczba odwiedzin w pracowniach naukowych	100 344	103 439	106 307

Liczba udostępnionych jednostek archiwalnych	730 148	731 304	862 297
---	---------	---------	---------

W 2007 r. udostępniono ogółem 862 297 j.a., co oznacza prawie 18% więcej niż w roku poprzednim. Jednak wpływ na ten poziom wzrostu miało głównie Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, dysponujące specyficznym zasobem; w pozostałych archiwach współczynnik ten wyniósł +7,5%.

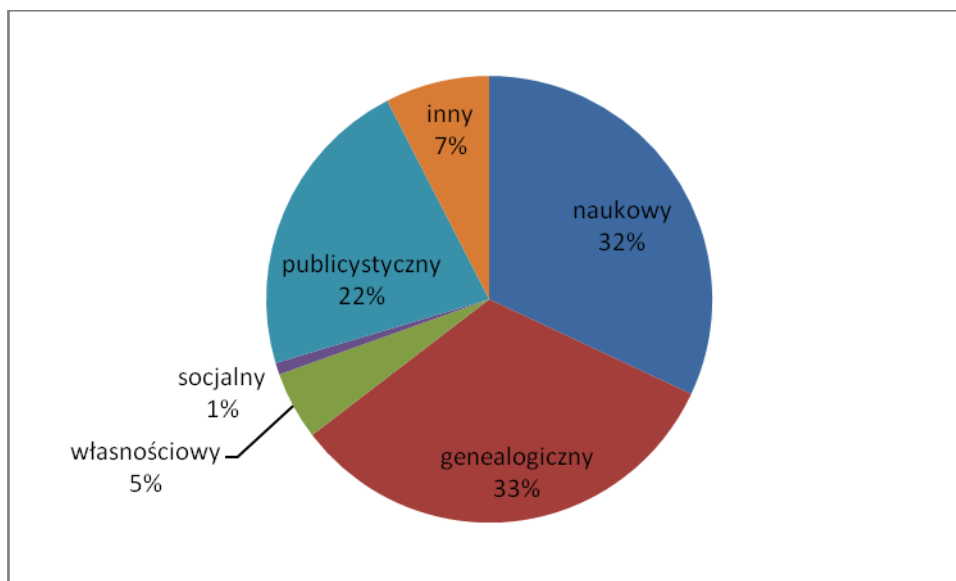
Jednocześnie liczba użytkowników odwiedzających archiwa państwowe zwiększyła się o 1087 osób (3,8%) w porównaniu z 2006 r. Liczba odwiedzin w pracowniach naukowych wzrosła o 2 868 (2,7%).

Udostępnianie w archiwach państwowych

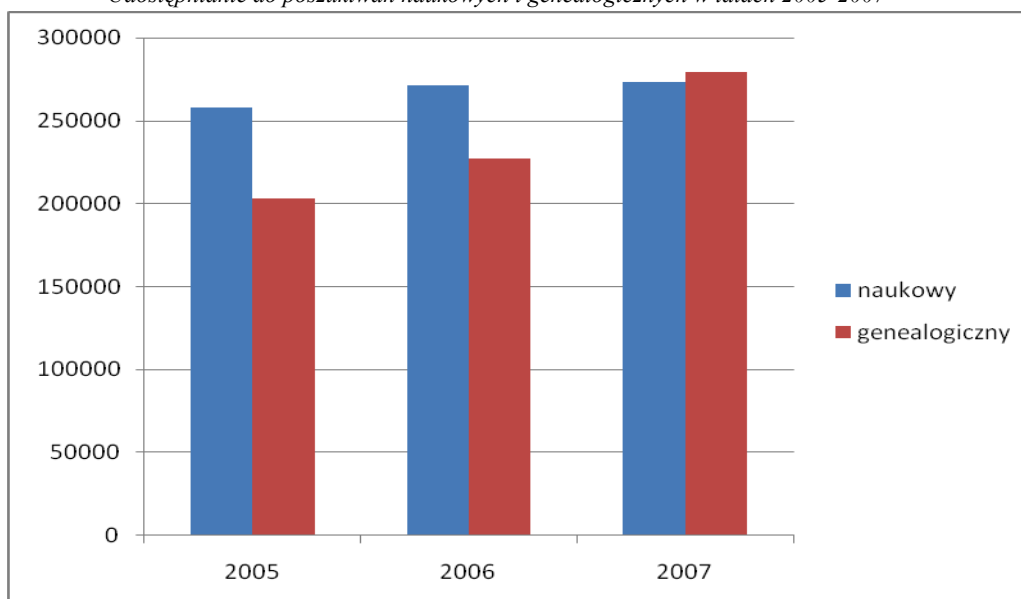
Materiały archiwalne w dalszym ciągu udostępniane były przede wszystkim dla potrzeb badań naukowych (31,9%) i odtwarzania dziejów rodzin (32,6%). Jednak po raz pierwszy udostępnienia do celów naukowych ustąpiły w statystykach pierwszego miejsca celom genealogicznym.

Udostępnianie – cel poszukiwań

Ogólna liczba udostępnień do poszukiwań naukowych utrzymała się na dotychczasowym poziomie i wyniosła 271 048 j.a. Największy procent ogółu udostępnień badania naukowe stanowiły w AAN (84%), następnie w AGAD (62%). Do poszukiwań genealogicznych udostępniono w sumie 279 007 j.a., co oznacza wzrost o 22,7% w porównaniu z 2006 r. Największy udział w udostępnianiu poszukiwania genealogiczne miały w AP w Płocku (82%) oraz AP w Toruniu (71%). Najwięcej archiwaliów genealogom wypożyczono w AP w Poznaniu (55 778 j.a.), AP w Łodzi (43850 j.a.), AP m. st. Warszawy (22 104 j.a.), oraz w AP w Płocku (18 788 j.a.). Największa różnica między tymi dwiema grupami użytkowników wystąpiła w AP w Płocku, gdzie genealodzy wykorzystali pięciokrotnie więcej materiałów niż badacze.

Udostępnianie do poszukiwań naukowych i genealogicznych w latach 2005-2007

Udostępnianie materiałów archiwalnych wykorzystywanych do celów dokumentowania spraw prawno-własnościowych w 2007 r. wzrosło o 12% w porównaniu z rokiem poprzednim i stanowi ponad 6% ogółu udostępnień. Największe zainteresowanie tego typu aktami przejawiali użytkownicy w AP Rzeszów i AP w Piotrkowie Trybunalskim, gdzie stanowiły one ponad 23% wszystkich udostępnień.

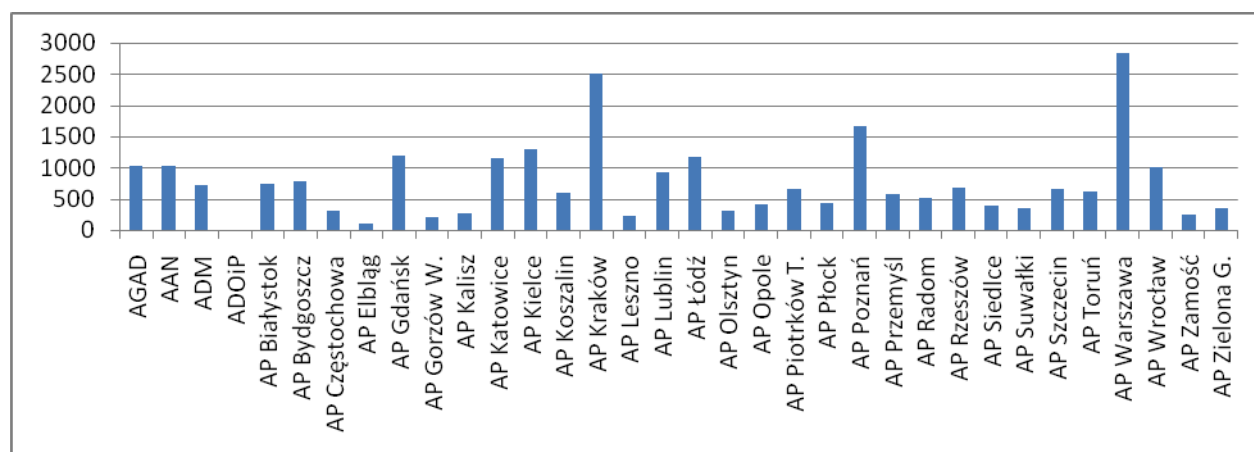
Poziom udostępniania archiwaliów do celów popularyzatorskich i publicystycznych zmalał, w porównaniu z poprzednim rokiem, o ponad 15%.

Wśród najczęściej udostępnianych materiałów archiwalnych dominowała dokumentacja z XIX i XX w. W przypadku badań naukowych dużym zainteresowaniem cieszyły się akta poszczególnych miast, dokumentacja starostw powiatowych, urzędów wojewódzkich, akta notarialne, zbiory kartograficzne. Wśród genealogów przeważało zainteresowanie aktami parafii i urzędów stanu cywilnego, choć sięgano także do innych rodzajów dokumentacji. W archiwach w Polsce północno-zachodniej nadal obserwowano rosnące zainteresowanie zasobem poniemieckim, zarówno ze strony społeczności lokalnych, jak też badaczy z Niemiec, których korzenie tkwią w tej części kraju. W AP Koszalin ponad połowę udostępnionych w 2007 r. materiałów stanowiły akta niemieckojęzyczne wytworzone do 1945 r.

3.2. Użytkownicy

Liczba użytkowników zasobu archiwalnego, którzy odwiedzili w 2007 r. pracownie naukowe, wyniosła 26 271 osób, co oznacza niewielki wzrost (o 4,3%) liczby odwiedzających w porównaniu do roku 2006.

Użytkownicy w archiwach państwowych

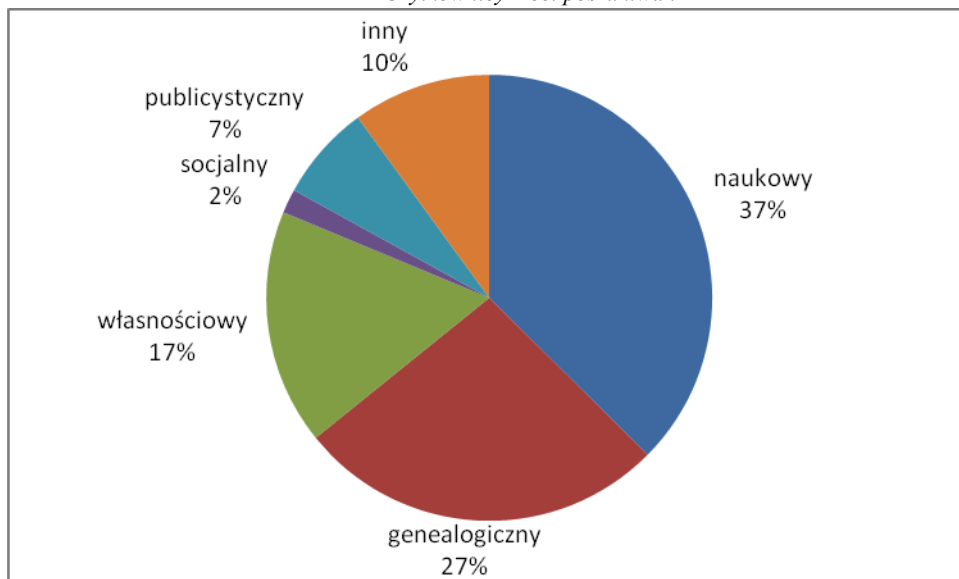
Najwięcej użytkowników, podobnie jak w 2006 r., odwiedziło AP m. st. Warszawy – 2 837 osób, AP Kraków – 2 512 osób, AP Poznań – 1 660 osób.

Liczba użytkowników zagranicznych odwiedzających archiwa państwowe wzrosła o 5% i wyniosła 2 220 osób. Najwięcej obcokrajowców korzystało z zasobu AP we Wrocławiu (247 osób), AP w Koszalinie (207 osób) oraz AP w Krakowie (158 osób).

Najliczniejszą grupę użytkowników korzystających osobiście z materiałów archiwalnych stanowili w dalszym ciągu prowadzący badania naukowe – 9 799 osób, co stanowi 37% ogólnej liczby odwiedzających. Niemniej w wielu archiwach dominowali wśród nich początkujący badacze, włącznie z magistrantami.

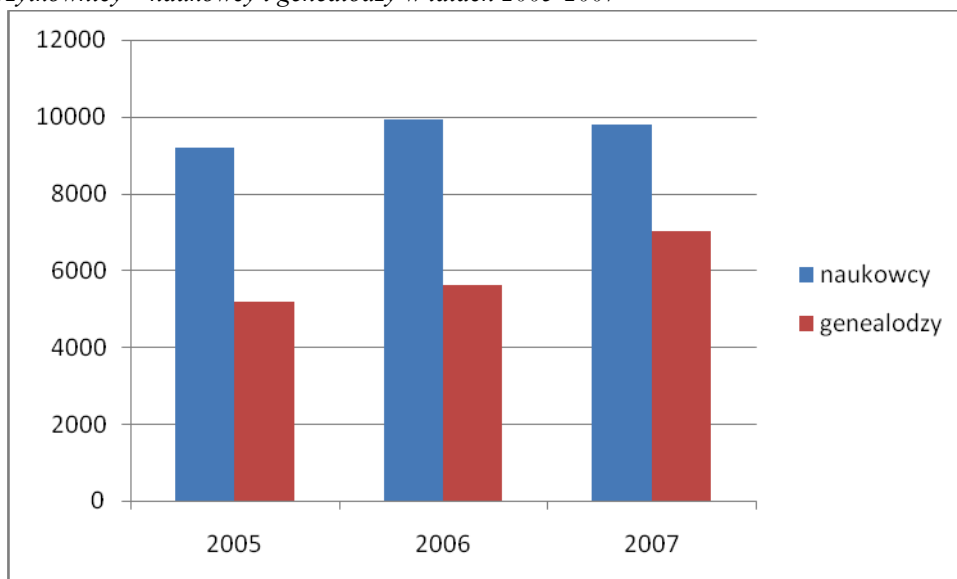
Użytkownicy – cel poszukiwań

Genealodzy stanowili drugą pod względem liczebności grupę (7 012 osób – 26,7% wszystkich użytkowników; wzrost o 25% w porównaniu z 2006 r.), ale w 14 archiwach zdobyli przewagę nad innymi grupami korzystających z zasobu. Były to zarówno archiwa małe, średnie, jak i duże, a wśród nich nie znalazło się żadne z archiwów centralnych. W AP Poznań genealodzy stanowili 49,1% ogólnej liczby użytkowników, w AP Częstochowa 48,6%, w AP Kalisz 47,4%.

W niektórych archiwach przewaga genealogów nad osobami prowadzącymi badania naukowe była bardzo duża – ponad dwukrotną przewagę zanotowano w AP Kalisz, prawie 100% więcej genealogów niż badaczy naukowych było w AP Płock, AP Poznań i AP Zamość.

Użytkownicy – naukowcy i genealodzy w latach 2005-2007

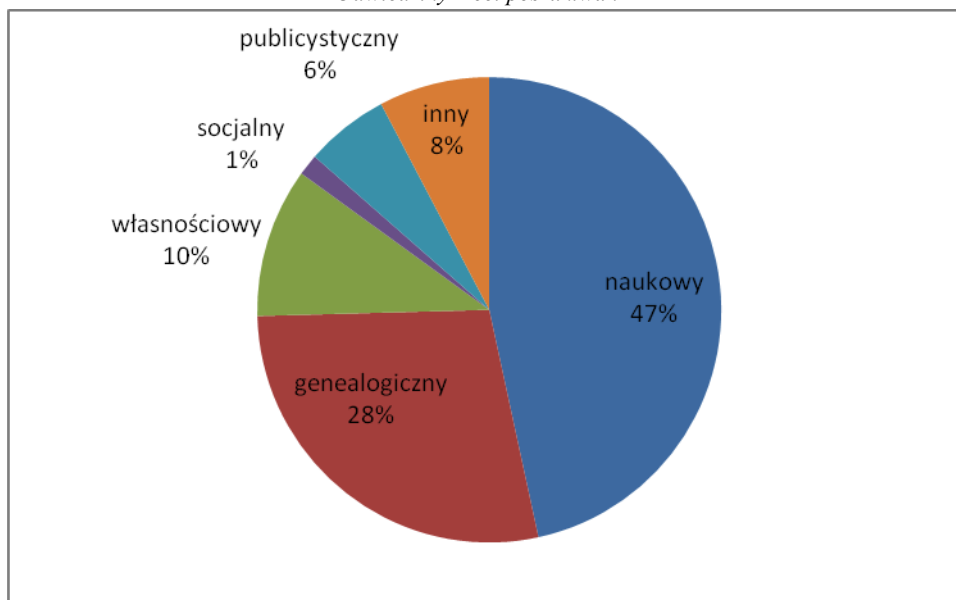

Na trzecim miejscu znajdują się od kilku lat użytkownicy deklarujący, że celem ich odwiedzin w archiwach jest dokumentowanie spraw własnościowych. Ich liczba w porównaniu z rokiem ubiegłym wzrosła o 12%. W czterech archiwach przeważali oni nad innymi użytkownikami (AP m. st. Warszawa – 998 osób, AP Piotrków Trybunalski 287 osób, AP Rzeszów – 216 osób, AP Radom – 197 osób). W AP Piotrków Trybunalski stanowili 43,3% ogółu użytkowników (wzrost o 10% w porównaniu z 2006 r.).

Znacznie mniejsza była grupa użytkowników zainteresowanych udostępnianiem zasobu dla potrzeb publicystyki i popularyzacji. Najwięcej korzystających zadeklarowało taki cel poszukiwań w ADM – 610 osób. W sumie odnotowano 1 822 takich użytkowników, co stanowiło prawie 7% ogółu użytkowników. Zainteresowanie tą tematyką wzrosło w 16 archiwach – najbardziej, oprócz ADM, w AP Elbląg, za sprawą programu edukacyjnego “Tu jest moja Ojczyzna” realizowanego przez młodzież gimnazjalną, która pod kierunkiem nauczycieli historii korzystała z materiałów archiwalnych dotyczących niektórych wsi, i w AP Kalisz, gdzie użytkownicy z tej grupy stanowili ponad 10% ogółu.

Liczba użytkowników wykonujących poszukiwania określone jako “inne”, w tym dla potrzeb urzędów, wyniosła 2 626 – 10% ogółu. Największe zainteresowanie tą tematyką wykazali użytkownicy AP w Szczecinie, gdzie stanowili 33,2% wszystkich korzystających z zasobu.

Odwiedziny – cel poszukiwań

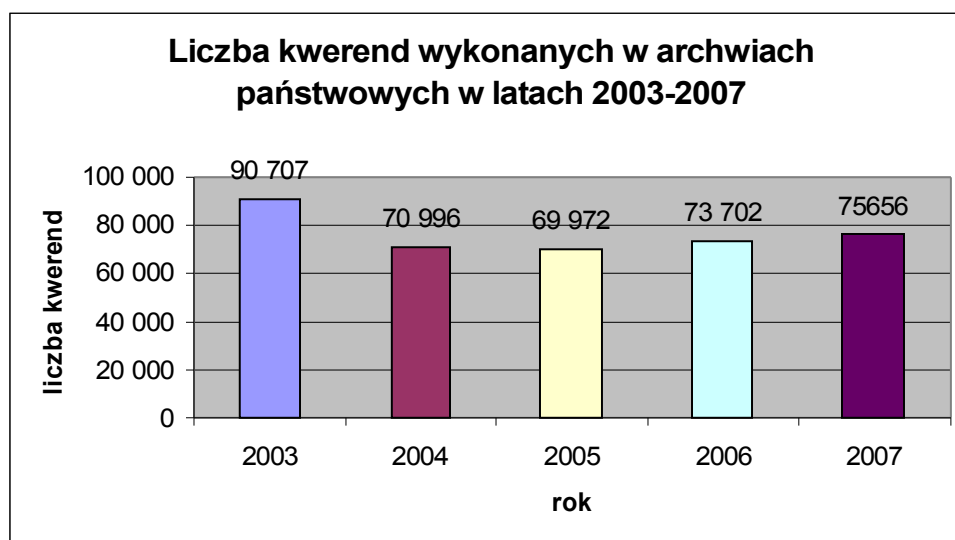
W roku sprawozdawczym odnotowano 106 763 odwiedzin w pracowniach naukowych – co oznacza wzrost o prawie 3% w stosunku do 2006 r. Najczęściej odwiedzane były pracownie naukowe: AP m. st. Warszawy

– 9 186 razy (wzrost o 19,6%), AP Kraków – 8 592 razy (spadek o 2,4%), AP Łódź – 7544 razy (wzrost o 15%). Największy procentowy wzrost odwiedzin miał miejsce w AP Płock – 72,8%.

3.3. Kwerendy

Do Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych wpłynęły 63 zażalenia na rozstrzygnięcia dyrektorów archiwów państwowych w sprawach wydawania zaświadczeń na podstawie materiałów archiwalnych. Z tej liczby uchylono 9 rozstrzygnięć pierwszej instancji, w 19 przypadkach rozstrzygnięcia te utrzymano w mocy, a 25 spraw umorzono. W związku z załatwianiem kwerend rozpoznano też 4 skargi, z których 3 uznano za bezzasadne, a 1 sprawę umorzono.

W roku sprawozdawczym odnotowano niewielki – ponad 2,5% - wzrost ogólnej liczby kwerend załatwianych przez archiwac państwowe. W 2007 r. wykonano ich 75 656. Większość z nich (blisko 85%) stanowiły kwerendy od wnioskodawców krajowych.

Na wzrost ogólnej liczby kwerend miały wpływ przede wszystkim zapytania o charakterze socjalnym, związane ze staraniami o odszkodowania. W związku z ustawą z 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienie nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2005 r. nr 169 poz. 1418) odnotowano (AGAD, AAN, AP Białystok, AP Bydgoszcz, AP Elbląg, AP Gdańsk, AP Kraków, AP Lublin, AP Przemyśl, AP Zielona Góra) wzmożony napływ wniosków dotyczących udokumentowania posiadania mienia na dawnych kresach wschodnich Rzeczypospolitej, potwierdzenia repatriacji, posiadania obywatelstwa oraz zameldowania do 1939 r. i po wojnie.

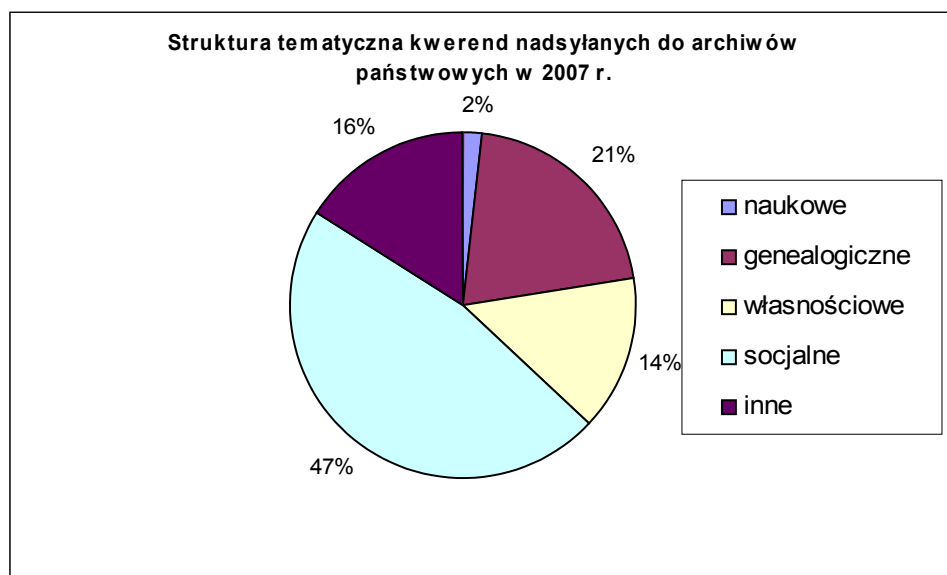
Natomiast w związku z projektem ustawy o świadczeniu pieniężnym i innych uprawnieniach przysługujących osobom, które przymusowo wcielono do Powszechnej Organizacji “Służba Polsce” w wielu archiwach (zwłaszcza AP Katowice, AP Koszalin, AP Kraków, AP Lublin, AP Przemyśl, AP Szczecin, AP Zielona Góra) wzrosła liczba kwerend zleconych przez byłych junaków PO “SP”, którzy pragnęli potwierdzić służbę w szeregach tej organizacji.

W AAN, AP Białystok, AP Elbląg, AP Gdańsk, AP Katowice, AP Kielce, AP Koszalin, AP Kraków, AP Olsztyn, AP Opole, AP Płock, AP Radom, AP Siedlce, AP Suwałki odnotowano wzrost liczby poszukiwań związanych z regulacją własności nieruchomości. Zapytania takie przesyłały zarówno osoby fizyczne, jak i organy administracji państwowej i samorządowej, prowadzące postępowania administracyjne w tym zakresie.

Archiwa z terenu Polski południowo-wschodniej (np. AP Przemyśl) odnotowały też zapytania, nadsyłane głównie przez obywateli Ukrainy, którzy starają się o przyznanie “Karty Polaka”.

Wzrost ogólnej liczby kwerend odnotowano w 2007 r. w większości archiwów. Najwięcej kwerend wykonało AP w Katowicach – 6467 oraz AP Warszawa – 6158.

Struktura tematyczna kwerend nadsyłanych do archiwów państwowych w 2007 r. nie zmieniła się w stosunku do lat ubiegłych.

Blisko połowa kwerend zrealizowanych przez archiwa służyła celom socjalnym. W roku sprawozdawczym było to 47% ogółu załatwianych kwerend (2005 r.- 42,6%, 2006 r. - 45%). Najwięcej wniosków w sprawach socjalnych napłynęło do AP Katowice – 3 888 oraz AAN – 3 094.

Druga co do wielkości grupa kwerend – 21% całości – miała charakter genealogiczny. Wśród wnioskodawców przeważały osoby prywatne, ale odnotowano też aktywność profesjonalnych biur genealogicznych – zarówno krajowych, jak i zagranicznych (AP Bydgoszcz, AP Elbląg). Uwagę zwracał wzrost zainteresowania badaniami genealogicznymi wśród obywateli polskich (AP Katowice, AP Leszno). Najwięcej tego typu kwerend zrealizowano w AP Poznań – 1 435, AP Łódź – 1 271, AP Wrocław – 1 204 oraz APW– 1 186.

Kwerendy własnościowe stanowiły 14% i dotyczyły ustalenia praw własności, wielkości nieruchomości i decyzji o wywłaszczeniu. Najwięcej tego rodzaju spraw zarejestrowano w AP Warszawa – 2 193.

Najmniej liczną grupę stanowiły kwerendy naukowe. Utrzymują się one od kilku lat na poziomie 2%.

3.4. Bazy danych

W archiwach państwowych funkcjonuje ponad 2 000 baz danych. Wiele z nich wspomaga udostępnianie materiałów archiwalnych. Taką rolę pełni przede wszystkim baza danych SEZAM (System Ewidencji Zasobu Archiwalnego), która zawiera informacje o ok. 100 tys. zespołach i zbiorach. Szczególną przydatnością dla użytkowników zasobu, w tym genealogów, odznacza się też baza danych PRADZIAD (Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego), obejmująca opisy kilkudziesięciu tysięcy ksiąg metrykalnych przechowywanych w archiwach państwowych, archiwach archidiecezjalnych oraz w Urzędzie Stanu Cywilnego w Warszawie. Zbliżoną liczbę opisów zawiera też baza danych ELA (Ewidencje Ludności w Archiwach). Pomoce informacyjne do zasobu archiwów państwowych scalane są w bazie danych IZA (Inwentarze Zespołów Archiwalnych).

3.5. Reprografia

Tabela nr 20. Struktura reprodukcji dla użytkowników.

rodzaje reprodukcji	liczba reprodukcji
kserokopie	851 989
mikrofilmy	15 410
fotografie	81 655
skany	551 281

3.6. Współpraca z innymi placówkami.

W 2007 r. archiwa kontynuowały w różnych formach współpracę z placówkami informacyjnymi, jak też z instytucjami naukowymi, kulturalnymi oraz oświatowymi. Dominowały wśród nich organizacje lokalne – muzea, biblioteki, towarzystwa naukowe i regionalne, w tym oddziały terenowe Polskiego Towarzystwa Historycznego. Od kilku lat obserwuje się ponadto coraz większe zainteresowanie wspólnymi z archiwami inicjatywami ze strony władz samorządowych, urzędów miejskich, a także instytucji kościelnych. Częstymi partnerami archiwów państwowych, podobnie jak w poprzednich latach, były organizacje kombatanckie. Tego typu inicjatywy rozwija tradycyjnie AAN, współpracujące ze Światowym Związkiem Żołnierzy AK, Związkiem Powstańców Warszawskich, Komitetem Upamiętniania Polaków Ratujących Żydów oraz z Komisją Historii Kobiet w Walce o Niepodległość. Efektem tych działań było m.in. przejęcie spuścizn i relacji świadków wydarzeń z okresu II wojny światowej.

Intensywnie rozwijała się współpraca niektórych archiwów z instytucjami samorządowymi. AP w Szczecinie wraz z marszałkiem województwa zachodniopomorskiego podjęło inicjatywę wydawania rocznika poświęconego zarówno historii, jak i współczesnego funkcjonowania województwa, pt. "Rocznik. Informator Pomorza Zachodniego". AP m.st. Warszawy przeprowadziło szkolenia archiwistyczne dla pracowników Oddziału ds. Obywatelstwa i Repatriacji Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego.

AP w Poznaniu przy współpracy z archiwami archidiecezjalnymi w Poznaniu i Gnieźnie nawiązało kontakty z Muzeum Watykańskim oraz Stowarzyszeniem Archiwów Kościoła Katolickiego w Niemczech przy Konferencji Episkopatu Niemiec. AP w Łodzi podjęło współpracę z Uniwersytetem w Giessen, której efektem było niemieckojęzyczne wydanie "Kroniki Getta Łódzkiego 1941-1944" (Die Chronik des Gettos Lodz/Litzmannstadt 1941-1944). AP w Koszalinie wraz z Archiwum Krajowym w Greifswaldzie uczestniczyło w projekcie tzw. ścieżki edukacyjnej, na której potrzeby zostaną poddane digitalizacji wybrane dokumenty obrazujące dzieje Pomorza.

AP w Siedlcach, przy którym działa Fundacja Rozwoju Badań Regionalnych "Sigillum", popularyzowało własną działalność w lokalnej społeczności, pozyskując dzięki temu środki na działalność wydawniczą. AP w Poznaniu uzyskało w ramach współpracy z MKiDN dofinansowanie tworzenia zasobów cyfrowych.

Dla kilku archiwów przyczynkiem do popularyzacji zasobu były rocznice nadania praw miejskich. AP w Gorzowie Wielkopolskim zorganizowało wystawę zatytułowaną "750 lat miasta Gorzowa Wielkopolskiego w dokumencie archiwalnym". Natomiast z okazji 690. rocznicy nadania praw miejskich Lublinowi tamtejsze AP wystąpiło jako współwydawca teki "Plany i widoki Lublina XVII-XIX wiek". AP w Siedlcach było współorganizatorem konferencji "Siedlce wczoraj i dziś".

AP w Krakowie przygotowało skany pieczęci herbowych miasta Nowego Targu od XV wieku do okresu współczesnego z racji corocznej imprezy w Nowym Targu poświęconej patronce miasta św. Katarzynie.

Obok uczniów i studentów z Polski coraz częściej pojawiają się w archiwach stypendyści lub wycieczki z zagranicy, np. AP w Zielonej Górze zorganizowało prelekcję pt. "Ślady pobytu Francuzów na Ziemi Lubuskiej" dla stypendystów Uniwersytetu w Caen we Francji.

Trwałą formą współpracy archiwów z wyższymi uczelniami jest prowadzenie zajęć specjalistycznych dla studentów i doktorantów historii oraz archiwistyki. Pracownicy NDAP oraz 15 archiwów państwowych prowadzili wykłady, ćwiczenia i seminaria z zakresu archiwistyki, zarządzania dokumentacją oraz zagadnień dotyczących dokumentu elektronicznego i archiwum elektronicznego, a ponadto z zakresu historii oraz nauk pomocniczych historii, edytorstwa źródeł, konserwatorstwa, informacji naukowej, a także organizacji i zarządzania. Odbływały się one na następujących uczelniach wyższych: UAM w Poznaniu, Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, UMK w Toruniu, Uniwersytecie Jagiellońskim, UMCS w Lublinie, UKSW w Warszawie, uniwersytetach Rzeszowskim, Szczecińskim, Śląskim, Warszawskim i Zielonogórskim, Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach oraz jej Filii w Piotrkowie Trybunalskim, Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, Akademii Humanistycznej w Pułtusku, Państwowej Wyższej Szkole Wschodnioeuropejskiej w Przemyśle oraz Wyższej Szkole Handlowej w Piotrkowie Trybunalskim.

Organizowano prelekcje dotyczące historii i archiwistyki, zapoznające słuchaczy z zasobem archiwalnym, a także dotyczące wykorzystania źródeł archiwalnych do badania historii regionalnej. Bocheński oddział AP w Krakowie kontynuował realizację międzynarodowego szkolnego programu SOKRATES COMMENIUS.

3.7. Popularyzacja.

Rodzaj przedsięwzięcia	liczba
wystawy	301
wycieczki	932
audycje radiowe i telewizyjne	408
publikacje prasowe	565
prezentacje multimedialne	93

Stałą formą prezentacji materiałów archiwalnych były wystawy organizowane przez archiwa samodzielnie lub we współpracy z innymi placówkami. Dokumenty z zasobu archiwów prezentowano na 301 wystawach. Archiwa zorganizowały samodzielnie 78 wystaw oraz uczestniczyły w przygotowaniu 223 wystaw we współpracy z innymi instytucjami.

Do najbardziej aktywnych w organizowaniu wystaw zarówno samodzielnie, jak i też we współpracy z innymi instytucjami, należały: AP w Katowicach (27 wystaw), AP w Krakowie (24 wystawy), AP we Wrocławiu i AP w Piotrkowie Trybunalskim (po 22 wystawy). Partnerami archiwów pozostają od lat muzea, biblioteki, centra kultury oraz stowarzyszenia regionalne.

Z zainteresowaniem spotkały się promocje lokalnej historii; niektóre były prezentowane poza granicami kraju, np. prezentowana w Tallinie wystawa "Pozdrowienia z Warszawy", zorganizowana przez AP m.st. Warszawy wspólnie z tamtejszym archiwum. APW przygotowało również we współpracy z władzami Warszawy wystawę w Kijowie.

AP w Koszalinie przygotowało okolicznościową wystawę w związku z 26. rocznicą wprowadzenia stanu wojennego. Natomiast AP w Toruniu na wystawie "Chroniąc słowo zapisane chronimy dziedzictwo narodowe", zaprezentowało wybrane cymelia po konserwacji, równocześnie prezentując warsztat konserwatora archiwaliów.

Wiele wystaw towarzyszyło lokalnym uroczystościom i promowało głównie dokumenty archiwalne obrazujące dzieje poszczególnych regionów, np. AP w Płocku z okazji Dni Historii Płocka przygotowało ekspozycję cieszącą się dużym zainteresowaniem pt. "Obiektywem partii – województwo płockie w fotografii z archiwum KW PZPR w Płocku". Z okazji uroczystości 75-lecia istnienia AP w Katowicach zorganizowało wystawę pt.: "Był sobie dokument...", ukazując na tle wybranych wydarzeń z historii Górnego Śląska dzieje dokumentu od średniowiecznego pergaminu po dokumentację elektroniczną.

Kilka archiwów (m.in. m.st. Warszawy, w Piotrkowie Trybunalskim) zaangażowało się w wykonanie kwerendy do wystawy zatytułowanej “Wypędzeni z Warszawy 1944, losy dzieci”, eksponowanej w Muzeum Historycznym m.st. Warszawy.

W 2007 roku archiwa przyjęły ogółem 932 wycieczek, co stanowi wzrost w porównaniu do ubiegłego roku sprawozdawczego o 10%, a w porównaniu do 2004 r. o ponad 40 %. Największą liczbę wycieczek (179 grupy) przyjęło AP w Krakowie. Do często odwiedzanych placówek należały też AP w Lublinie (93 wycieczki), AP we Wrocławiu (74 wycieczki) i AP w Rzeszowie (51 wycieczek).

Archiwa uczestniczyły w realizacji 408 audycji radiowych i telewizyjnych. AP w Siedlcach przygotowało 12 audycji z cyklu “Magazyn historyczny” dla lokalnej TV Siedlce. Natomiast AAN nawiązało kontakt z tematycznym kanałem telewizyjnym “Discovery TVN Historia”, przygotowując i udostępniając materiały do programów realizowanych przez telewizję.

Pracownicy archiwów opublikowali 565 artykułów i notatek prasowych. Do najaktywniejszych w kontaktach z mediami należały AP w Siedlcach (70 audycji i 62 publikacje prasowe), AP w Katowicach (35 audycji i 51 publikacji w prasie), AP w Zielonej Górze (2 audycje radiowe i 68 publikacji w prasie), oraz AP w Przemyślu (7 audycji i 36 notatek prasowych).

Innowacyjną formą aktywności archiwów w dziedzinie prezentacji zbiorów były prezentacje internetowe, co jednocześnie przyczyniło się do zwiększenia oglądalności zasobu archiwum. Archiwa przygotowały 93 prezentacje multimedialne (na płytach CD lub zamieszczane w Internecie) Do najbardziej aktywnych należały AP w Krakowie i AP w Piotrkowie Trybunalskim (po 14 prezentacji) oraz AP w Białymstoku i AP w Rzeszowie (po 10 prezentacji). AP w Lublinie zaprezentowało prezentację “15 najważniejszych wydarzeń z historii Lubelszczyzny”. Natomiast AP m.st. Warszawy zaprezentowało m.in. album okolicznościowy firmy “Nobless”, a także historię Osi Saskiej.

AP w Poznaniu współpracowało z Wielkopolską Biblioteką Cyfrową udostępniając on-line dokumenty ze swego zasobu. AP w Krakowie podpisało z Wojewódzką Biblioteką Publiczną umowę o współpracy w ramach Małopolskiej Biblioteki Cyfrowej. Natomiast AP w Szczecinie nawiązało współpracę z portalem internetowym Sedinaw zakresie digitalizacji ksiąg adresowych Szczecina “Stettiner Adressbuch”.

Archiwa państwowe (m.in. w Krakowie, w Poznaniu i Warszawie) współpracowały z NDAP oraz Naukową i Akademicką Siecią Komputerową prezentując dokumenty z zasobu archiwum w ramach internetowego projektu “U źródeł polskiej demokracji” zamieszczonego w portalu www.polska.pl.

4. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Kontynuowane były prace czterech **międzyarchiwalnych zespołów naukowych**. Zespół "Informatyka i archiwa" monitorował, opiniował oraz inicjował projekty związane z informatyzacją archiwów państwowych, opracował projekt instrukcji do administrowania zasobami sieciowymi w archiwach państwowych, analizował systemy zabezpieczania sieci informatycznych w archiwach, badał regulacje prawne związane z informatyzacją administracji publicznej. Na posiedzeniach omawiano projekty zmian w komputerowych bazach danych stosowanych w archiwach państwowych. Zespół kontynuował dyskusję na temat zastąpienia baz danych zaprojektowanych w programie MS Access bazami zaprojektowanymi w języku SQL. Dokonano oceny przydatności bazy danych FOTO, służącej do inwentaryzacji zasobu fotografii, dyskutowano nad digitalizacją zasobu archiwów państwowych oraz stanem prac nad tzw. Zintegrowanym Systemem Informacji Archiwalnej – ZoSIA. Ponadto członkowie zespołu włączyli się w prace przygotowawcze panelu "Problemy archiwów elektronicznych", który został zaprezentowany na V Powszechnym Zjeździe Archiwistów Polskich (Olsztyn, 6-8 IX 2007).

Prace innego zespołu naukowego doprowadziły do wprowadzenia (na mocy decyzji Nr 1 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 10 stycznia 2007 r.) wskazówek metodycznych do opracowania akt dokumentujących stan prawny nieruchomości. Przygotowano też projekt wskazówek metodycznych dotyczących zasad opracowania zespołów archiwalnych sądów wytworzonych od XIX do XXI wieku przechowywanych w archiwach państwowych.

Zespół naukowy do spraw kształtowania narastającego zasobu archiwalnego w zakresie dokumentacji geologicznej i technicznej przygotował projekt wskazówek metodycznych do postępowania z dokumentacją mierniczo-geologiczną zakładów górniczych oraz propozycję nowelizacji "Instrukcji w sprawie oceny wartości dokumentacji technicznej".

Zakończył działalność zespół naukowy do przygotowania wskazówek metodycznych do opracowania akt wytworzonych w okresie funkcjonowania kancelarii austriackiej.

Pracownik Zakładu Naukowego Archiwistyki NDAP brał udział w pracach zespołu ds. digitalizacji, powołanego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, uczestnicząc w realizacji zadań dwóch podzespołów roboczych: do spraw standardów metadanych i do spraw standardów technicznych dla obiektów cyfrowych. Między innymi współtworzył dokument pod tytułem roboczym "Opracowanie standardów technicznych dla obiektów cyfrowych tworzonych przy digitalizacji dziedzictwa kulturowego" zawierający analizę obecnych rozwiązań na świecie, propozycje parametrów technicznych dla obrazów płaskich zapisów audio i wideo oraz metadanych administracyjno-technicznych i strukturalnych. Ponadto trwały uzgodnienia między NDAP a Naukową i Akademicką Siecią Komputerową w sprawach prototypu oprogramowania dla archiwum dokumentów elektronicznych.

Ponadto działał zespół opracowujący projekt nowej ustawy o archiwach.

W 22 archiwach państwowych odbyło się łącznie 71 **zebrań naukowych**, na których ogłoszono 87 referatów i komunikatów. Najbardziej aktywne w tej dziedzinie były archiwa w Szczecinie, Poznaniu, Wrocławiu, Lublinie, Gdańsku i Warszawie. Omawiano na nich zagadnienia bazy źródłowej, konserwacji materiałów archiwalnych, dzieje archiwów oraz sprawy metodyki archiwalnej, w tym problemy związane z archiwizowaniem dokumentacji elektronicznej. Wygłoszono szereg referatów dotyczących historii lokalnej oraz wykorzystania źródeł archiwalnych do badań genealogicznych. Prezentowano przeglądy krajowej i zagranicznej literatury historycznej i archiwalnej oraz wyniki staży i wyjazdów zagranicznych, w tym zwłaszcza informacje o polonikach. Omawiano też zasady funkcjonowania odwiedzanych placówek archiwalnych, bazę źródłową do wybranych tematów, organizację pracy archiwalnej, zasady opracowania i udostępniania archiwaliów, sposoby sporządzania pomocy informacyjnych, w tym oceniano projekty przewodników i informatorów o zasobie archiwalnym. Uczestnicy

konferencji archiwalnych składali sprawozdania z obrad. Ponadto zajmowano się zagadnieniami nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym. Referaty wygłaszane na zebraniach stanowiły niekiedy fragmenty prac doktorskich, magisterskich bądź dyplomowych oraz artykułów przygotowywanych do publikacji w czasopismach naukowych. Oprócz pracowników archiwów, referaty wygłaszali także zapraszani goście, w tym m.in. dyrektor archiwum w Detmold (Niemcy), który wygłosił referat na temat struktury organizacyjnej i działalności archiwów państwowych w Północnej Nadrenii-Westfalii. Informacje o zebraniach naukowych w archiwach oraz o innych wydarzeniach naukowych są zamieszczane na stronie internetowej www.archiwa.gov.pl.

Centralna Komisja Metodyczna (CKM) w 2007 r. odbyła 5 posiedzeń. Omawiane były projekty wskazówek metodycznych w sprawach zasad gromadzenia i opracowania materiałów sfragistycznych powstałych do końca XVIII w., zasad opracowania zespołów archiwalnych sądów wytworzonych od XIX do XXI wieku, zasad postępowania z kopiami materiałów archiwalnych, a także przepisy dotyczące opracowania i ewidencjonowania fotografii, w tym ich zgodności z międzynarodowym standardem archiwalnym ISAD(G). Projekty wskazówek metodycznych były rekomendowane do akceptacji Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych. Ponadto CKM przygotowała opinię w sprawie budowy nazw zespołów akt z wyborów władz samorządowych oraz opinię dotyczącą poprawności archiwalno-metodycznej bazy FOTO, służącej do inwentaryzowania fotografii przechowywanych w archiwach państwowych.

W 24 archiwach państwowych działały **komisje metodyczne**, wśród których najbardziej aktywne były komisje z archiwów w Lublinie, Opolu, Szczecinie, Katowicach, Kielcach, Bydgoszczy, Olsztynie oraz w Archiwum Głównym Akt Dawnych. Ich prace koncentrowały się na ocenie poprawności opracowania zespołów archiwalnych, zatwierdzaniu inwentarzy archiwalnych oraz wstępów do inwentarzy, kwalifikacji zespołów nowo przyjętych do zasobu archiwalnego, konsultowaniu projektów wskazówek metodycznych oraz omawianiu nowo wydanych wskazówek metodycznych, omawianiu

przygotowania do druku przewodników i informatorów o zasobie archiwalnym, melioracji pomocy archiwalno-ewidencyjnych, a także udzielaniu instruktaży metodycznych do opracowania materiałów archiwalnych, zatwierdzaniu wniosków o zmianę nazw zespołów oraz przesunięć międzyzespołowych. Łącznie na 141 posiedzeniach komisji metodycznych omówiono zasady opracowania około 2 tys. zespołów i zbiorów archiwalnych.

W Zakładzie Naukowym Archiwistyki weryfikowano poprawność inwentarzy archiwalnych sporządzanych w archiwach państwowych, oceniano też możliwości wykorzystywania innych pomocy ewidencyjno-archiwalnych przy udostępnianiu zasobu. Analizowano nadsyłane przez archiwa wykazy zespołów przejmowanych do ich zasobu.

Rada naukowo-programowa AP w Szczecinie omawiała m.in. stan prac nad publikacją kolejnego tomu "Szczecińskiego Informatora Archiwalnego" oraz monografii poświęconej 60-leciu działalności tego Archiwum.

W dniach 6-7 IX 2007 r. odbył się w Olsztynie **V Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich**, obradujący pod hasłem "Archiwa w nowoczesnym społeczeństwie". Wzięło w nim udział 770 archiwistów z archiwów państwowych, samorządowych, kościelnych, archiwów wyższych uczelni oraz archiwów zakładowych, a także przedstawiciele archiwów zagranicznych. Wygłoszono łącznie 86 referatów. Zjazdowi towarzyszyły cztery wystawy.

Zakład Naukowy Archiwistyki NDAP zorganizował trzy **konferencje naukowe** na temat: "Problemy wartościowania współczesnej dokumentacji" (19-20 VI 2007), "Problemy metodyczne opracowania zespołów archiwalnych Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej" (23 XI 2007) i "Metodyka opracowania i standardy opisu zasobu w archiwach muzeów państwowych (10 XII 2007).

NDAP wspólnie z archiwum w Szczecinie i Zamkiem Książąt Pomorskich w Szczecinie zorganizowała konferencję "Zamkowe spotkania historyczne". AP w Płocku zorganizowało sesję naukową nt. "Archiwa jako ośrodki badań regionalnych na przykładzie prac nad dziejami Mazowsza" (Płock, 12 IX 2007). AP we Wrocławiu Oddział w Kamieńcu Ząbkowickim

wspólnie z Muzeum Regionalnym w Kłodzku zorganizowało IX spotkania muzealników i archiwistów pogranicza polsko-czeskiego Euroregionu Galacensis. AP w Siedlcach włączyło się w obchody 460-lecia miasta, organizując, we współpracy z Samorządowym Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli, Akademią Podlaską, Muzeum Regionalnymi Miejską Biblioteką Publiczną konferencję pt. "Siedlce wczoraj i dziś" (Siedlce, 4 VI 2007). Archiwum Państwowe w Lublinie uczestniczyło w organizacji – wspólnie z Zakładem Archiwistyki Instytutu Historii UMCS w Lublinie i MSZ – konferencji naukowej "Urzędy władzy, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu etnicznym i kulturowym do roku 1914" (Okuninka k. Włodawy, 10-12 IX 2007).

Ważnym przejawem działalności naukowej był udział pracowników NDAP i archiwów państwowych w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych organizowanych przez uczelnie wyższe, archiwa i organizacje archiwalne, instytuty badawcze oraz władze samorządowe. Ogółem wygłosili oni 251 referatów na 193 krajowych oraz 19 referatów na 17 zagranicznych (Belgia, Białoruś, Czechy, Dania, Francja, Holandia, Meksyk, Niemcy, Słowacja, Szwajcaria) konferencjach i sympozjach naukowych.

Pracownicy NDAP i archiwów państwowych w 2007 r. opublikowali 24 książki autorskie, 15 książek wydanych pod redakcją naukową, 33 wydawnictwa źródłowe, 20 katalogów wystaw. Wśród książek na uwagę zasługują publikacje autorstwa: Andrzeja Kędziory, *Encyklopedia ludzi Zamościa* (Zamość 2007), Wojciecha Szczerepy, Roberta Primke i Macieja Szczerepy, *Wojny husyckie na Śląsku, Łużycach i Pomorzu* (Kraków 2007), Rafała Kubickiego, *Środowisko dominikanów kontraty pruskiej od XIII do połowy XVI w.* (Gdańsk 2007), Marcina Hlebionka, *Kasztelania czarnkowska* (Czarnków 2006), Aleksego Piasty, *Piotrków Trybunalski w latach pierwszej wojny światowej* (Piotrków Trybunalski 2007), Michała Mączki i Piotra Greinera, *Źródła kartograficzne do dziejów Mikołowa (do 1945 r.)* (Mikołów 2007), wydawnictwo albumowe *Plany i widoki Lublina XVII-XXI wiek*, pod redakcją Mariana Harasimiuka, Dagmary Kociuby i Piotra Dymmela (Lublin 2007), Jarosława Drozda, *Spółeczność żydowska Gdyni w okresie*

międzywojennym (Gdynia 2007), Bartosza Grygorcewicza, *Oblicza przeszłości. Zarys dziejów Ząbkowic Śląskich w latach 1945-1948* (Ząbkowice Śląskie 2007), Władysława Horsta, *Kancelarie i archiwa Centralnego Komitetu Wykonawczego Polskiej Partii Socjalistycznej, Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej i Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 1944-1990* (Warszawa 2006), Krzysztofa Smolany, *Słownik biograficzny polskiej służby zagranicznej 1918-1945. A biographical dictionary of Polish foreign service*, t. I (Warszawa 2007), Kazimierza Kozłowskiego, *Pomorze Zachodnie w sześćdziesięcioleciu. Społeczeństwo – władza – gospodarka – kultura (1945-2005)* (Szczecin 2007), a także edycje: *Źródła do dziejów zabudowy związanej z handlem we wschodniej części Rynku Głównego w Krakowie (XIV-XIX w.)*, wydały Kamila Follprecht i Krystyna Jelonek-Litewka (Kraków 2007), *Nieruchomości miasta Krakowa w czasach Sejmu Czteroletniego. Opis z 1792 roku*, wydała Kamila Follprecht (Kraków 2007), *Protokoły VI i VII Plenum KC PZPR z 1956 roku*, opracowanie i przygotowanie do druku Włodzimierz Janowski i Wiesław Władyka [seria: *Polska mniej znana 1944-1989*] (Warszawa 2007), *Źródła do dziejów Pomorza Zachodniego*, t. XIV, *Narodziny diecezji szczecińsko-kamieńskiej i koszalińsko-kołobrzeskiej (1945-1975)*, pod redakcją Kazimierza Kozłowskiego (Szczecin 2007) oraz publikację zawierającą relacje osób powracających do Polski z robót przymusowych w III Rzeszy, pt. *Czas przeszły, ciągle obecny. Powroty. Historia – wspomnienia – dokumenty*, pod redakcją Juliana Baranowskiego i Zbigniewa Onufrzaka (Łódź 2007).

W 2007 r. ukazały się informatory o zasobie archiwów państwowych w Katowicach i Olsztynie oraz przewodnik po zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku Oddział w Gdyni. Wydano też niemieckojęzyczną wersję przewodnika po zasobie AP w Gorzowie Wielkopolskim (*Staatsarchiv Landsberg an der Warthe – Wegweiser durch die Bestände bis 1945*, München 2007). Krystyna Jelonek-Litewka i Bożena Lesiak-Przybył wydały przewodnik pt. *Materiały archiwalne związane z osobą Stanisława Wyspiańskiego przechowywane w Archiwum Państwowym w Krakowie* (Kraków 2007). Antonina Staszków wydała publikację pt. *Archiwalia, zbiory biblioteczne i muzealne Górnego Śląska w latach 1939–1945 - sumariusz*

tematyczny do zespołów w Archiwum Państwowym w Katowicach Staatsarchiv Kattowitz (Archiwum Państwowe w Katowicach) [1931]1939–1945 Archivberatungsstelle Oberschlesien Kattowitz (Górnośląski Urząd Porad Archiwalnych w Katowicach) [1935]1942–1945 (Katowice 2007). Ukazała się też publikacja *Miasta Morza Bałtyckiego. Informator o źródłach do dziejów stosunków miast bałtyckich i żeglugi na Bałtyku w latach 1450-1800 z archiwów i bibliotek polskich*, praca zbiorowa pod redakcją Stanisława Flisa (Warszawa 2007). Ponadto złożono do druku informatory o zasobie archiwów Piotrkowie Trybunalskim i Przemyślu.

Ukazywały się kolejne numery specjalistycznych czasopism, w tym “Archeionu”, którego tom 108 poświęcony był problemom konserwacji archiwaliów. Nowe numery własnych czasopism wydały archiwa w Gorzowie Wielkopolskim (“Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny”, t. 14), Krakowie (“Krakowski Rocznik Archiwalny”, t. 13), Piotrkowie Trybunalskim (“Badania nad Dziejami Regionu Piotrkowskiego”, z. 5-6), Przemyślu (“Rocznik Historyczno-Archiwalny”, t. 18), Rzeszowie (“Prace Historyczno-Archiwalne”, t. 18), Szczecinie (“Kronika Szczecina 2006”, “Szczeciński Informator Archiwalny”, nr 20) i Zamościu (“Archiwariusz Zamojski”, t. 6). Ponadto archiwa były współwydawcą lub pracownicy archiwów byli redaktorami następujących czasopism regionalnych, których kolejne tomy ukazały się w roku 2007: “Radzyński Rocznik Humanistyczny”, “Rocznik Augustowsko-Suwalski”, “Rocznik Jeleniogórski”, “Roczniki Łowickie” i “Świnoujście – tradycja i współczesność”.

Archiwiści publikowali również w czasopismach i wydawnictwach zagranicznych, w tym niemieckich (“Altpreussische Geschlechterkunde”, “Schriftreihe der David-Mevius-Gesellschaft”) i rosyjskich („Вестник архивиста”, „Известия Института наследия Бронислава Пилсудского”)

Artykuły autorstwa pracowników archiwów zamieszczane są w portalach internetowych “Skarby archiwów polskich w Internecie” oraz “Miasta w dokumencie archiwalnym”, prowadzonych wspólnie przez NDAP i NASK. W AGAD kontynuowano prace nad zastosowaniem międzynarodowego

standardu EAD (Encoded Archival Description) do prezentacji istniejących pomocy archiwalnych w Internecie.

Archiwa państwowe uczestniczyły w kilkunastu **projektach badawczych**. W 2007 r. rozpoczęta została realizacja projektu “Ochrona polskiego dziedzictwa archiwalnego za granicą – rejestracja i mikrofilmowanie elementów polskiego dziedzictwa archiwalnego za granicą”, finansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W ramach projektu przeprowadzono kopiowanie (skanowanie i mikrofilmowanie) materiałów archiwalnych z zasobu Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie. Łącznie skopiowano ponad 60 tys. stron archiwaliów. Mikrofilmy zostaną przekazane do Archiwum Głównego Akt Dawnych, zaś skany do Narodowego Archiwum Cyfrowego.

W 2007 r. zakończono 3-letni projekt poszukiwań i rejestracji poloników w archiwach ukraińskich, finansowany ze środków Fundacji Lanckorońskich. Był on związany z realizacją programu “Reconstitution of the Memory of Poland”. Kwerendami objęto zasoby archiwów w Chmielnickim, Iwanofrankowsku (dawniej: Stanisławów), Kamieńcu Podolskim, Lwowie, Łucku, Tarnopolu i Żytomierzu. Łącznie opisano 879 zespołów archiwalnych oraz wykonano 1980 skanów (fotografii cyfrowych) wybranych materiałów archiwalnych odnoszących się do spraw polskich i Polaków. Uzyskane informacje rejestrowane w bazie danych “Reconstitution of the Memory of Poland”, która jest udostępniana na stronie internetowej NDAP. Oprócz archiwów ukraińskich kwerendami objęto także archiwa w Azerbejdżanie, Austrii, Czechach, Niemczech (Drezno, Greifswald, Hanower) i na Litwie.

W AGAD zakończono prace nad elektronicznym katalogiem dokumentów pergaminowych, pt. “Skarby doby piastowskiej ze zbiorów Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie w postaci cyfrowej w Katalogu Skarbów Dziedzictwa Narodowego w portalu Polska.pl”. Projekt został sfinansowany w ramach Programu “Dziedzictwo kulturowe” MKiDN.

Zrealizowano go we współpracy z NASK, a jego efekty są dostępne w Internecie¹.

W Centralnym Laboratorium Konserwacji Archiwaliów AGAD zrealizowano, wspólnie z Biblioteką Narodową oraz Wydziałem Chemii Uniwersytetu Warszawskiego, projekt badawczy, finansowany przez Komitet Badań Naukowych, a dotyczący zjawiska korozji atramentowej w zbiorach archiwalnych. Ponadto realizowano zadanie "Ochrona Polskiego Dziedzictwa Archiwalnego za Granicą. Konserwacja i zabezpieczenie zespołu Izby Obrachunkowej Powstania Styczniowego Biblioteki Polskiej w Paryżu". Oprócz prac konserwatorskich w AGAD sporządzono inwentarz tego zespołu.

AAN zrealizowało projekt "Zapewnienie sprzętu dla masowego składowania kopii cyfrowych materiałów archiwalnych w Archiwum Akt Nowych", w ramach programu operacyjnego Dziedzictwo Kulturowe - tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego. Ponadto archiwum to, wspólnie z Fundacją Korpus Ochotników Specjalistów realizuje projekt "Ocalmy od zapomnienia – relacje poszkodowanych w stanie wojennym 1981-1983". Dyrektor AAN jest członkiem komitetu redakcyjnego serii wydawniczej "Polskie dokumenty dyplomatyczne", wydawanej przez Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, a także wchodzi w skład rady programowej projektu "Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką".

AP w Białymstoku współpracowało z Podlaską Biblioteką Cyfrową prowadzoną przez Bibliotekę Naukową Uniwersytetu w Białymstoku. Na stronie internetowej PBC umieszczono 80 publikacji wydanych przez archiwum i jego pracowników, a także skany gazet z czasów pruskich (1795-1807) oraz sprawozdania wojewody białostockiego z lat 30-tych XX w. Ponadto Archiwum podpisało porozumienie z Fundacją Uniwersytetu w Białymstoku o współpracy przy realizacji projektu "Szlak Dziedzictwa Żydowskiego w Białymstoku".

Pracownik AP w Gdańsku był koordynatorem międzynarodowego programu "Baltic Connections", którego celem było odnalezienie materiałów

---

¹ http://dziedzictwo.polska.pl/katalog/index,Skarby_doby_piastowskiej_z_Archiwum_Glownego_Akt_Dawnych,cid,5732.htm

archiwalnych ilustrujących kontakty, głównie handlowe, Holandii z krajami basenu Morza Bałtyckiego w XVI-XVIII w. Kwerendy prowadzono w archiwach państwowych oraz bibliotekach w Toruniu, Warszawie, Poznaniu, Wrocławiu, Szczecinie, Elblągu, Słupsku i Olsztynie. Na tej podstawie przygotowano drukowany przewodnik archiwalny w wersji anglojęzycznej oraz publikację podsumowującą polski udział w projekcie.

W AP w Katowicach digitalizowane są akta powstańców śląskich ze zbiorów Instytutu Piłsudskiego w Nowym Jorku. Po przywiezieniu do Polski materiały te zostały poddane zabiegom konserwatorskim. Po zakończeniu skanowania zostaną one odesłane do Instytutu, zaś w katowickim Archiwum powstanie baza danych obejmująca uzyskane informacje.

Archiwum w Koszalinie, we współpracy z NDAP i włoską fundacją IARD, zorganizowało konferencję szkoleniową pt. "Biblioteka cyfrowa: techniczne problemy procesu digitalizacji i charakterystyka bazy danych do przechowywania obiektów cyfrowych". Szkolenie prowadził prof. Giovanni Resta z Uniwersytetu w Genui. Problematyka ta była kontynuowana na szkoleniu na temat "Techniczne problemy procesu digitalizacji". Uczestnikami szkolenia byli pracownicy archiwów państwowych, muzeów i bibliotek z terenu Pomorza i Wielkopolski.

Archiwum Państwowe w Krakowie uczestniczy w projekcie badawczym MSZ Republiki Czech i NDAP zatytułowanym "Ustalanie granicy polsko-czechosłowackiej po I wojnie światowej na terenie Spisza i Orawy". Ponadto AP w Krakowie realizuje projekt, finansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, "Materiały archiwalne związane z osobą Stanisława Wyspiańskiego przechowywane w Archiwum Państwowym w Krakowie. Przewodnik". W ramach projektu został opracowany przewodnik po materiałach archiwalnych w formie publikacji tradycyjnej i multimedialnej. Ponadto zorganizowano wystawę i odczyt pt. "Stanisławowi Wyspiańskiemu – Archiwum Państwowe w Krakowie".

Pracownik AP w Łodzi brał udział w pracach nad edycją Kroniki getta łódzkiego 1941-1944 prowadzonych we współpracy z Pracownią Literatury Holocaustu Uniwersytetu w Giessen, a także uczestniczył w pracach nad

przygotowaniem monografii “Żydzi berlińscy w getcie łódzkim 1941-1944”, prowadzonych przez Fundację Topografia Terroru w Berlinie i Instytut Tolerancji w Łodzi.

AP w Poznaniu uczestniczyło w realizacji projektu badawczego “Trakt Królewsko-Cesarski” w Poznaniu. Archiwum kontynuowało też współpracę z Pracownią Onomastyki Instytutu Filologii Polskiej UAM w Poznaniu przy projekcie badań nad antroponimią Poznania w okresie XVI-XVIII w., finansowanego ze środków KBN.

Pracownik AP w Toruniu brał udział w projektach badawczych finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, mających na celu opracowanie edytorskie i analizę treści 2 ksiąg miejskich Torunia, tj. Księgi ławniczej Starego Miasta Torunia (1456-1479) oraz Księgi rachunkowej kamlarii miasta Torunia (1453-1495).

AP m.st. Warszawy, we współpracy z Muzeum Historycznym i Dolnośląską Fundacją Pamięci, realizowało projekt pod nazwą Kartograficzne Cyfrowe Archiwum Warszawy, należący do programu wspólnotowego Europa dla Obywatela.

Od lat współpracę z instytucjami partnerskimi w Niemczech prowadzi AP w Szczecinie - szczególnie z Landesarchiv w Greifswaldzie. W jej ramach zorganizowano promocję albumu “Zamki i rezydencje na Pomorzu Zachodnim”, będącego pokłosiem odbytej rok wcześniej wspólnej konferencji poświęconej tej tematyce. Archiwum szczecińskie współpracuje także z innymi zagranicznymi instytucjami naukowymi. Jorg Zapnick z Max Planck Institut für europäische Rechtsgeschichte z Frankfurtu nad Menem podjął rozmowy dotyczące edycji pomorskich ordynacji policyjnych z XVI i XVII w. Doszło też do dwu spotkań z dr. Norbertem Buske, przewodniczącym Arbeitsgemeinschaft für pommersche Kirchengeschichte e.V., poświęconych sprawom organizacji planowanej na 2008 r. wystawy upamiętniającej 450. rocznicy śmierci znanego szczecińskiego pastora J. Bugenhagena, organizatora Kościoła protestanckiego na Pomorzu i autora pierwszej pomorskiej kroniki. Archiwum zobowiązało się udostępnić na wystawę dokumenty poświęcone temu zagadnieniu, m.in. ordynację kościelną z 1535

r., wizytacje kościołów z połowy XVI w oraz materiały dotyczące gminy protestanckiej w Szczecinie. Ponadto Archiwum szczecińskie wraz z Uniwersytetem Szczecińskim zorganizowało promocje książek wydanych pod redakcją pracowników archiwum (*Narodziny III Rzeczypospolitej. Pomorze Zachodnie w latach 1988–1990* oraz *Od Państwowych Nieruchomości Ziemskich do restrukturyzacji i prywatyzacji Państwowych Gospodarstw Rolnych na Pomorzu Zachodnim*). W Bibliotece Głównej Uniwersytetu otwarto wystawę poświęconą działalności Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej w 35-lecie jej powołania (23 X 2007). Uczestniczyli w niej przedstawiciele A{, które było wydawcą ostatniego tomu poświęconego pracom Komisji: “Problematyka przymusowych przesiedleń i stosunków polsko-niemieckich po 1945 roku jako przedmiot badań historycznych i praktyki szkolnej”.

Archiwa państwowe utrzymują kontakty partnerskie z zaprzyjaźnionymi archiwami zagranicznymi (np. Gorzów Wielkopolski – Poczdam, Katowice – Düsseldorf, Poznań – Lozanna, Poprad i Praga, Rzeszów – Szolnok, Szczecin – Greifswald, Wrocław Oddział w Jeleniej Górze – Jablonec nad Nysą, Semily i Trutnow). Prowadzona jest wymiana doświadczeń zawodowych, organizowane są wspólne wystawy archiwalne i konferencje oraz przygotowywane do druku wydawnictwa, w tym źródłowe. Szczególnie istotna jest wymiana informacji o ewidencji zasobu oraz doświadczeń w zakresie metodyki opracowania zespołów archiwalnych znajdujących się w archiwach sąsiednich, położonych po przeciwnych stronach granicy (np. AP w Katowicach oddziały w Cieszynie i Raciborzu współpracują z archiwami czeskimi i słowackimi w Karwinie, Opawie i Żylinie).

W 2007 r. czworo pracowników archiwów państwowych (z Opola, Przemyśla, Warszawy i Wrocławia) obroniło **prace doktorskie** z zakresu historii.

W 32 archiwach państwowych zorganizowano coroczne **praktyki zawodowe** pierwszego i drugiego stopnia, w których wzięło udział 548 studentów historii ze specjalnością archiwalną, studentów informacji

naukowej i bibliotekoznawstwa, a także studentów konserwatorstwa z 23 uniwersytetów oraz akademii i szkół wyższych.

Anna Czajka, kierownik Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów AGAD, była członkiem grupy roboczej do spraw przeciwdziałania kradzieżom dokumentów archiwalnych European Board of National Archives (EBNA) oraz europejskiej grupy roboczej do spraw przeciwdziałania katastrofom European Archives Group (EAG).

Przedstawiciele archiwów państwowych brali udział w pracach Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (Normalizacyjna Komisja Problemowa do Spraw Informacji i Dokumentacji oraz Komitet Techniczny do Spraw Informacji i Dokumentacji).

5. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

5.1. Współpraca bilateralna

W roku sprawozdawczym koncentrowano się przede wszystkim na podtrzymaniu lub rozszerzeniu zakresu współpracy z najbliższymi sąsiadami Polski, tj. archiwami niemieckimi i rosyjskimi. W dniach 26-28 lutego 2007 r. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, dr Sławomir Radoń złożył roboczą wizytę prezydentowi Archiwum Federalnego w Koblencji, prof. Hartmutowi Weberowi. W trakcie przeprowadzonych rozmów omówiono stan dotychczasowej współpracy oraz potwierdzono zainteresowanie stron podtrzymywaniem podjętych wcześniej inicjatyw. Wiele uwagi poświęcono sprawom restytucyjnym.

Kwestie rewindykacji archiwaliów, jak też bliska współpraca w ramach projektów archiwalnych i naukowo-badawczych mają też istotne znaczenie w relacjach między archiwami Polski i Rosji. Okazją do przedyskutowania wielu zagadnień z zakresu współpracy archiwalnej była wizyta delegacji rosyjskiej na czele z Władimirem Kozłowem, szefem Federalnej Agencji do Spraw Archiwów, która miała miejsce w dniach 11-14 kwietnia 2007 r. w Warszawie. Delegacja przybyła na uroczystą promocję IV tomu wydawnictwa katyńskiego, zatytułowanego *Echa Katynia*. Promocji wydawnictwa towarzyszyło seminarium naukowe poświęcone współpracy archiwów polskich i rosyjskich w zakresie udostępniania materiałów archiwalnych oraz ich publikacji. Omówiono także inne projekty realizowane z partnerami

rosyjskimi oraz nakreślono dalsze plany polsko-rosyjskiej współpracy archiwalnej, m. in. w zakresie mikrofilmowania zespołu "Metryka Litewska" z zasobu Rosyjskiego Państwowego Archiwum Akt Dawnych. Strony ustaliły, że najbliższa wspólna wystawa poświęcona będzie związkom kulturalnym między Polską a Rosją w XIX w. Strona polska przekazała stronie rosyjskiej do realizacji kolejne wnioski o potwierdzenie represjonowania Polaków przez władze ZSRR.

Ważnymi partnerami polskich archiwów państwowych w 2007 r. pozostawały archiwa państw nadbałtyckich, zwłaszcza Litwy. Współpraca między obu krajami odbywała się przede wszystkim w ramach prac Polsko-Litewskiej Grupy Ekspertów ds. Zachowania Dziedzictwa Kulturowego. Przedstawicielem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, uczestniczącym w posiedzeniach tego zespołu był jego zastępca dr Andrzej Biernat. W trakcie V posiedzenia Grupy, które miało miejsce w maju 2007 r., ustalono, że archiwa polskie i litewskie zintensyfikują wymianę mikrofilmów materiałów archiwalnych interesujących strony oraz kopii wybranych inwentarzy. W ramach prac Polsko-Litewskiej Grupy Ekspertów zorganizowano także jesienią 2007 r. w Warszawie spotkanie robocze pod hasłem "Wspólne dziedzictwo kulturowe Polski i Litwy". W jego trakcie dyskutowano nad perspektywami współpracy archiwalnej obu krajów, m. in. w zakresie digitalizacji ksiąg metrykalnych. Wynikiem spotkania było opracowanie projektu zasad i kryteriów wyboru publikacji z zakresu szeroko rozumianego wspólnego dziedzictwa kulturalnego do przetłumaczenia ich na język litewski oraz polski wraz z zasadami wydawania tych publikacji w każdym z państw. Ustalono także, że strona polska wesprze przygotowania partnerów litewskich do obchodów 1000-lecia państwa litewskiego, planowanych na 2009 r. Ich częścią ma być wystawa archiwalna, na którą złożą się także kopie dokumentów z polskich archiwów państwowych. Reprezentanci obu krajów potwierdzili również wolę działania na rzecz gromadzenia i wymiany informacji o polonikach i lituanikach w archiwach obu państw.

W 2007 r. zrealizowano zobowiązania dotyczące wymiany mikrofilmów dokumentów przechowywanych w Centralnym Archiwum Historycznym w Mińsku oraz Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Uroczystego przekazania stronie białoruskiej ponad 175 tys. klatek mikrofilmowych dokonała delegacja złożona z przedstawicieli Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, AGAD, AP w Białymstoku oraz Podlaskiego Urzędu Marszałkowskiego, który wsparł projekt finansowo. Strona polska otrzymała ponad 153 tys. skanów z akt sądowych podlaskich, z kolei Archiwum

Historyczne Białorusi wzbogaciło się o kopie materiałów z Archiwum Radziwiłłów z zasobu Archiwum Głównego Akt Dawnych

Poważnym przedsięwzięciem, realizowanym we współpracy z Ambasadą Islamskiej Republiki Iranu oraz Archiwum Narodowym Iranu było przygotowanie wystawy i seminarium naukowego *Polska -Persja/Iran XV-XXI w. Sześć wieków wzajemnych kontaktów*. Przeprowadzono kwerendy i wytypowano obiekty do prezentacji z Archiwum Głównego Akt Dawnych, Archiwum Akt Nowych i Narodowego Archiwum Cyfrowego oraz Archiwum Narodowego Iranu. Celem przedsięwzięcia było zaprezentowanie nieznanych szerzej, a trwających od XV w. przyjaznych kontaktów dyplomatycznych, gospodarczych i kulturalnych między państwem polskim a imperium perskim, zaś od lat 30-tych XX w. - państwem irańskim. W realizację tego projektu zaangażowano też przedstawicieli tzw. Towarzystwa Isfahańskiego, skupiającego osoby, które jako dzieci zostały wyprowadzone ze Związku Radzieckiego wraz z armią gen. Andersa i znalazły się w latach II wojny światowej w Iranie.

W nawiązaniu do porozumienia obowiązującego od 1998 r. w maju 2007 r. wizytę w polskich archiwach złożyła 7-osobowa delegacja chińska, zainteresowana dokumentami dotyczącymi stosunków polsko-chińskich. Goście zapoznali się z materiałami na ten temat, przechowywanymi w Archiwum Akt Nowych.

W Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych zaopiniowano 18 projektów umów międzypaństwowych oraz programów wykonawczych w dziedzinie kultury i nauki. Przygotowano też 34 opracowania na temat stanu współpracy archiwalnej z poszczególnymi partnerami zagranicznymi na potrzeby MKiDN oraz MSZ, najczęściej przed planowanymi wizytami zagranicznymi Prezydenta RP lub przedstawicieli rządu.

5.2. Realizacja programów międzynarodowych

Do projektów realizowanych od lat należy **Odtworzenie Pamięci Polski** (*Reconstruction of the Memory of Poland*), w ramach którego rejestrowane są polonika w różnych krajach świata oraz program *Pamięć Świata* (*Memory of the World*), któremu patronuje UNESCO. Program *Odtworzenie Pamięci Polski* był finansowy w latach 2005-2007 ze środków przyznanych przez Fundację Lanckorońskich. Dzięki temu wsparciu w 2007 r. przeprowadzono dalsze kwerendy w archiwach Ukrainy i Austrii, mające na celu odszukanie i zamieszczenie w bazie danych informacji o materiałach archiwalnych dotyczących dziejów Polski i Polaków w okresie porobiorowym. Zorganizowano łącznie 5 wyjazdów do Archiwum Republiki w Wiedniu oraz 4

archiwów ukraińskich: Archiwum Państwowego Obwodu Chmielnickiego, Archiwum Państwowego Obwodu Tarnopolskiego, Archiwum Państwowego Obwodu Wołyńskiego w Łucku i Archiwum Państwowego Obwodu Lwowskiego we Lwowie. Z kolei prace związane z realizacją programu **Pamięć Świata** koncentrowały się na przygotowaniu do wpisania na listę UNESCO kolejnych obiektów. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych oraz Archiwum Główne Akt Dawnych zaangażowały się w przygotowanie wspólnego polsko-białoruskiego wniosku pt. "Dokumentalne dziedzictwo Radziwiłłów" w celu wpisania na Listę Światową zbioru obiektów rozproszonych w archiwach i bibliotekach różnych krajów (Białorusi, Polski, Litwy, Ukrainy i Rosji). Inicjatywa ta zyskała akceptację MKiDN oraz MSZ.

W roku sprawozdawczym zakończono realizację 4 innych inicjatyw międzynarodowych, w których zaangażowane były polskie archiwa państwowe. Były to programy: **Baltic Connections, Tape, Euridice oraz eRMIONE**. Projekt Baltic Connections miał na celu stworzenie przewodnika archiwalnego dla materiałów będących świadectwem wspólnego dziedzictwa krajów nadbałtyckich w latach 1450-1800. W jego ramach współpracowały archiwa narodowe oraz państwowe Danii, Estonii, Finlandii, Niemiec, Litwy, Łotwy, Holandii, Polski, Rosji oraz Szwecji.

W ramach projektu przeprowadzono poszukiwania materiałów do badań nad historią żeglugi, handlu, dyplomacji, migracji, wojen, i bankowości w miastach portowych i na szlakach morskich w obrębie Morza Bałtyckiego i części Morza Północnego, tj. Wybrzeży Holandii. Powstała baza danych zawierająca 982 opisy zbiorów i kolekcji archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych ze 127 instytucji w 10 państwach.

Do udziału w projekcie ze strony polskiej zaproszono archiwa państwowe z Gdańska, Szczecina, Torunia, Olsztyna oraz Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Pracownicy archiwów państwowych prowadzili ponadto kwerendy w Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, zbiorach specjalnych bibliotek w Gdańsku, Szczecinie, Krakowie, Warszawie, Olsztynie, Toruniu i Elblągu.

Wyniki projektu zostały opublikowane w 2007 r. w formie trzypiętomowego przewodnika w języku angielskim: *Baltic Connections. Archival Guide to the Maritime Relations of the Countries around the Baltic Sea (including the Netherlands). 1450-1800*, ed. Lennart Bes, Edda Frankot.

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych wydała ponadto w 2007 r. w postaci informatora część dotyczącą materiałów polskich (*Miasta Morza Bałtyckiego. Informator o źródłach z archiwów i bibliotek polskich do dziejów stosunków miast bałtyckich i żeglugi na Bałtyku (1450-1800)*), red. Stanisław

Flis, Warszawa 2007). Publikacja objęła informacje z 79 zespołów archiwalnych i kolekcji bibliotecznych przechowywanych w 21 archiwach i bibliotekach polskich.

Trawała realizacja programu Tape, rozpoczętego w 2004 r.. Uczestniczyło w nim Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów. Projekt dotyczył kolekcji audiowizualnych jako istotnej części dziedzictwa kulturowego Europy. Do jego głównych celów należało promowanie potrzeby ochrony kolekcji audiowizualnych, przeprowadzenie szkoleń dla osób zajmujących się ochroną i digitalizacją tych materiałów, opracowanie pomocniczych materiałów szkoleniowych. Koordynatorem projektu była Europejska Komisja ds. Zabezpieczania i Dostępu (European Commission for Preservation and Access - ECPA), zaś współorganizatorami - Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych (Polska), Fińskie Archiwum Muzyki Jazzowej i Popularnej (Finnish Jazz & Pop Archive), Phonogrammarchiv (Austria), Austriacka Akademia Nauk (Österreichische Akademie der Wissenschaften) oraz Centrum Konserwacji, Introligatorstwa i Reprografii Archiwów Państwowych we Włoszech (Centro di Fotoriproduzione Legatoria e Resturo degli Archivi)

Trwały prace nad projektami *Indeks Polaków represjonowanych za pomoc Żydom w czasie II wojny światowej* oraz *Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939-1945*. Program INDEX realizowany jest we współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej, Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau, Żydowskim Instytutem Historycznym oraz Instytutem Yad Vashem w Jerozolimie. Jego celem jest zgromadzenie źródeł archiwalnych, informacji prasowych, relacji świadków wydarzeń, informacji z literatury naukowej na temat osób prześladowanych za pomoc Żydom.

W 2007 prowadzono kwerendy w zasobach Archiwum Państwowym w Münster oraz Archiwum Państwowym Północnej Nadreni - Westfalii w Düsseldorfie. Poszukiwaniami objęto przede wszystkim akta sądów i prokuratur niemieckich, działających na terenie ziem polskich, akta niemieckich jednostek policyjnych, w tym największy zbiór akt Gestapo w archiwum w Düsseldorfie oraz akta oddziałów biorących udział w likwidacji gett w różnych miastach Polski (w archiwum w Münster). Wyniki poszukiwań zostały zarejestrowane w bazie danych, która na koniec 2007 r. zawierała opisy ok. 4 tys. przypadków ratowania Żydów przez obywateli polskich.

Pokrewnym przedsięwzięciem był program *Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką 1939-1945*, realizowany od 2006 r. pod patronatem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ponad 30 instytucjach w

kraju i za granicą. Jego podstawowym celem jest zgromadzenie informacji imiennych o obywatelach polskich, prześladowanych, zabitych lub zaginionych w latach II wojny światowej.

Z okresem II wojny światowej związana też była nowa inicjatywa we współpracy archiwów polskich i niemieckich, z którą wystąpiło Archiwum Federalne w Koblencji. Placówka ta rozpoczęła w połowie 2007 r. realizację projektu pod nazwą: *Portal informacyjny na temat pracy przymusowej w okresie rządów narodowych socjalistów*. Ma on obejmować informacje z ponad 350 archiwów i instytucji pamięci, zlokalizowanych w Niemczech, państwach byłego ZSRR oraz Izraelu. Zaproszenie do udziału w programie przyjęły też archiwa polskie, które aktywnie uczestniczyły w latach poprzednich w dokumentowaniu pracy przymusowej robotników polskich i z krajów sąsiednich na potrzeby odszkodowawcze. Do końca 2007 r. opracowano metodologię projektu oraz przygotowano harmonogram prac.

Nową inicjatywą. był projekt utworzenia europejskiego portalu archiwalnego, prezentującego istniejące oraz powstające cyfrowe zasoby narodowe krajów Unii Europejskiej. W styczniu 2007 r. przedstawiciel polskich archiwów państwowych wziął udział w posiedzeniu grupy roboczej w Madrycie (Working group for establishment and maintenance of an Internet portal for documents and archives in Europe). Pozyskane zostały środki unijne na realizację tego przedsięwzięcia także w archiwach polskich.

Polskie archiwa realizowały obszerną kwerendę tematyczną dla Departamentu Archiwum Gruzji. Dotyczyła ona informacji na temat służby oficerów gruzińskich w szeregach Wojska Polskiego w latach 1921-1922 oraz oficerów gruzińskich pobierających naukę w polskich szkołach wojskowych. Wyniki poszukiwań w polskich archiwach państwowych zostały przekazane do Departamentu Archiwów Gruzji w marcu 2007 r. Ofertę nawiązania bliższej współpracy z polskimi archiwami państwowymi złożył też dyrektor Biblioteki Narodowej Parlamentu Gruzji, przebywający z wizytą w Polsce w listopadzie 2007 r. Jej przedmiotem był projekt rejestracji i udostępnienia informacji o materiałach dotyczących Polski i Polaków na terenie Gruzji oraz Gruzinów w Polsce. Przeprowadzono wstępne rozmowy na temat zasad współpracy i ustalono, że decyzja o udziale archiwów państwowym w planowanym przedsięwzięciu winna nastąpić po podpisaniu porozumienia o współpracy między NDAP a Departamentem Archiwów Gruzji.

Zainteresowanie podjęciem nowych projektów wyraziło Muzeum Holocaustu w Waszyngtonie, od lat współpracującego z polskimi archiwami państwowymi w ramach umowy o mikrofilmowaniu dokumentów dotyczących Holocaustu. W trakcie spotkania odbytego w marcu 2007 r. w

siedzibie NDAP omówiono wyniki dotychczasowej współpracy, jak też dyskutowano zagadnienia związane z polską strategią postępowania z kopiami dokumentów z zasobu polskich archiwów państwowych przekazanymi Międzynarodowej Służbie Poszukiwawczej w Bad Arolsen. Przedstawiciele Muzeum Holocaustu zaprezentowali nowy projekt badawczy zatytułowany "Give Me Your Children: Voices from the Lodz Ghetto", zapraszając stronę polską do udziału w nim.

W końcu 2007 r. odnowione zostały również kontakty z Instytutem Hoovera w USA w nawiązaniu do realizowanego w ostatnich latach wspólnego projektu opracowywania i indeksowania materiałów i nagrań Radia Wolna Europa. W grudniu 2007 r. odbyło się robocze spotkanie w siedzibie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, w czasie którego dyskutowano nad perspektywami dalszej współpracy, w tym możliwościami zdigitalizowania zbiorów RWE.

5.3. Udział w pracach organizacji międzynarodowych

Przedstawiciele archiwów państwowych uczestniczyli w 2007 r. w pracach kilkunastu organizacji międzynarodowych oraz grup roboczych. Jedną z najważniejszych organizacji inicjujących i koordynujących szereg inicjatyw międzynarodowych pozostaje od lat Międzynarodowa Rada Archiwalna (ICA International Council on Archives), skupiająca obecnie ponad 1400 instytucji ze 190 państw. W marcu 2007 r. odbyło się w Paryżu spotkanie grupy roboczej Międzynarodowej Rady Archiwów ds. zabezpieczania i ochrony zasobu.

Polskie archiwa uczestniczyły też w pracach Europejskiego Oddziału Międzynarodowej Rady Archiwów (EURBICA) oraz Oddziału Euroazjatyckiego (EURASICA). Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wszedł w 2007 r. w skład zarządu EURBICA. Ważnym wydarzeniem dla archiwów regionu euroazjatyckiego było doroczne posiedzenie EURASICA, zorganizowane w listopadzie 2007 r. w Astanie (Kazachstan). Spotkaniu temu towarzyszyła międzynarodowa konferencja naukowa, w trakcie której przedstawiciele kilku krajów dyskutowali nad problemami metodycznymi i prawnymi związanymi z zarządzaniem archiwami elektronicznymi. Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych reprezentował dr Andrzej Biernat, który dzielił się doświadczeniami polskich archiwów w zakresie prac z dokumentem elektronicznym w referacie pt. *Elektroniczny obieg dokumentów a archiwa*.

Głównym forum wymiany doświadczeń archiwalnych w gronie przedstawicieli poszczególnych archiwów narodowych w Europie była Europejska Rada Krajowych Archiwistów (EBNA – European Board of

National Archivists). W spotkaniach organizowanych od 1989 r. biorą udział dyrektorzy archiwów narodowych państw unii europejskiej, państw stowarzyszonych i kandydujących. W 2007 roku spotkania tego gremium odbyły się w Berlinie w maju 2007 r. (NDAP reprezentował prof. Władysław Stępnia) oraz w Lizbonie w grudniu 2007 r., gdzie obecna była dr Barbara Berska, zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Multidyscyplinarnym forum w ramach Wspólnoty Europejskiej, zajmującym się problemami zarządzania, przechowywania, konserwacji oraz odzyskiwania danych cyfrowych, w którym biorą udział archiwa narodowe oraz przedstawiciele przemysłu i nauki jest DLM-Forum. W 2007 r. spotkanie tego gremium, z udziałem 2 przedstawicieli archiwów polskich, miało miejsce w Berlinie, przy okazji międzynarodowej konferencji nt. standardów opisu archiwalnego.

Ożywione kontakty łączą przedstawicieli polskich archiwów państwowych z UNESCO i ciałami działającymi pod auspicjami tej organizacji. W 2007 r. do Międzynarodowego Komitetu Wykonawczy UNESCO, głównego organu doradczego w sprawach wdrożenia programu Pamięć Świata, został powołany prof. Władysław Stępnia, który uczestniczył w spotkaniu Komitetu w Pretorii. W wyniku rekomendacji opracowanych przez ekspertów Lista Światowa programu została rozszerzona o 38 obiektów, w tym 2 z Polski. Dołączono do niej Archiwum Komisji Edukacji Narodowej, przechowywane w zbiorach Polskiej Akademii Nauk i Biblioteki Książąt Czartoryskich w Krakowie oraz Kodeks Supraski, zgłoszony wspólnie przez Polskę, Rosję i Słowenię.

Polscy archiwiści angażowali się także w prace organizacji zajmujących się problemami udostępniania oraz przechowywania zasobów cyfrowych. Zagadnienia te były przedmiotem stałej uwagi Europejskiej Komisji ds. Ochrony i Dostępu (European Commission on Preservation and Access), we współpracy z którą realizowany był program TAPE oraz Sepia. Ważną rolę w europejskiej współpracy archiwalnej odgrywały grupy robocze, działające w ramach Unii Europejskiej, a powoływane dla rozwiązywania konkretnych problemów z praktyki archiwalnej. W 2007 r. przedstawiciele Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych uczestniczyli w pracach następujących z nich:

1) High Level Expert Group on Digital Libraries - powołana w 2006 r. w celu opracowania i wdrożenia idei Europejskiej Biblioteki Cyfrowej, a także generalnie ideą bibliotek cyfrowych i zapewnienia szerokiego dostępu do nich. Wspomniane biblioteki mogą zawierać kopie digitalne książek lub dokumentów albo dokumenty tworzone w postaci cyfrowej. W ramach HLEG

działała **Public-Private Partnerships Sub-group**, zajmująca się promowaniem idei partnerstwa publiczno prywatnego na rzecz wdrożenia idei bibliotek cyfrowych.

2) **Advisory Committee on the Collection of Private Archives by the European University Institute in Florence** - złożona z ekspertów, których zadaniem była ocena materiałów trafiających do archiwum Unii Europejskiej we Florencji i pomoc w prawidłowym kształtowaniu tego zasobu.

3) **European Archives Group** – powołana zaleceniem Rady Europejskiej z 14 listopada 2005 r w celu zapewnienia współpracy i koordynacji w zakresie istotnych kwestii dotyczących archiwów, a przede wszystkim: przechowywanie dokumentacji i zapobieganie zniszczeniom archiwów w Europie, normy i specyfikacji projektowania dotyczących nowych budynków przeznaczonych na archiwa, wzmocnienie dalszego rozwoju europejskiej współpracy interdyscyplinarnej w zakresie dokumentów elektronicznych i archiwów, stworzenie i zarządzanie portalem internetowym dla priorytetowych dokumentów i archiwów w Europie, wprowadzenie środków zapobiegających kradzieży dokumentów archiwalnych. EAG realizuje zadania między innymi poprzez powołanie grup roboczych, w których polskie archiwa państwowe także mają swoich przedstawicieli:

a) EAG Working Group – Protection of Archival Holdings from Theft – zajmuje się problemami ochrony zbiorów archiwalnych przed kradzieżami

b) EAG Working Group – Internet Portal for Archives in Europe – pracuje nad utworzeniem archiwalnego europejskiego portalu informacyjnego

c) European Working Group on Disaster Prevention - zajmuje się zagadnieniami związanymi z działaniami prewencyjnymi, zapobiegającymi zniszczeniom archiwaliów w wyniku różnych katastrof.

4) **Strategy Group for Coordination Library, Archives and Museum Cooperation in the European Digital Library** – powołana do koordynowania prac na rzecz utworzenia Europejskiej Biblioteki Cyfrowej.

Przedstawiciel NDAP brał też systematycznie udział w posiedzeniach Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej z siedzibą w Bad Arolsen na terenie Niemiec. W 2007 r. odbyły się dwa spotkania: w Hadze i Amsterdamie, na których reprezentanci kilkunastu państw dyskutowali kwestie przyszłości zasobu dokumentacyjnego, zgromadzonego w Arolsen oraz sposób jego udostępnienia dla badań naukowych.

5.4. Udział w konferencjach naukowych, seminariach oraz stażach archiwalnych

W 2007 r. ogółem zorganizowano wyjazdy dla 96 przedstawicieli archiwów państwowych. Były to wyjazdy na konferencje międzynarodowe, w ramach bezdewizowej wymiany archiwistów, spotkania o charakterze szkoleniowym oraz wyjazdy do instytucji polonijnych w ramach realizowanych programów współpracy. W przypadku konferencji i seminariów oraz szkoleń organizowanych poza granicami kraju jako priorytetowe traktowano zagadnienia zarządzania dokumentem elektronicznym, zasadami opisu, udostępniania i przechowywania dokumentów cyfrowych, problematyką konserwacji różnego typu archiwaliów.

Jednym z ważniejszych wydarzeń w 2007 r. było zorganizowanie III Europejskiej Konferencji w Berlinie, której tematem wiodącym były standardy archiwalne: EAD (Encoded Archival Description), EAC (Encoded Archival Context) i METS (Metadata Encoding and Transmission Standards) oraz ich zastosowanie w praktyce archiwów europejskich. Archiwa polskie były reprezentowane przez pięcioosobową delegację, zaś w programie konferencji znalazło się wystąpienie dyrektora Archiwum Głównego Akt Dawnych, poświęcone dostępnym on-line inwentarzom archiwów historycznych w Polsce.

Innym doniosłym wydarzeniem była XL Międzynarodowa Konferencja Okrągłego Stołu Archiwów (CITRA), zorganizowana w Quebec w Kanadzie. Wziął w niej udział prof. Władysław Stępnia. Tematem przewodnim konferencji była "Współpraca na rzecz zachowania różnorodności". Pierwsza część obrad poświęcona została przedstawieniu relacji między archiwami, bibliotekami i muzeami w kontekście wyzwań stojących przed tymi instytucjami oraz ewentualnej integracji w działalności instytucji pamięci. Omawiano postulowany przez UNESCO nowy model instytucji o charakterze biblioteczno-archiwalnym, wskazując na to co łączy, a co dzieli archiwa i biblioteki. Uznano, że zasady gromadzenia i opracowywania zbiorów pozostają oddzielne, wspólną płaszczyznę stanowią natomiast: działalność informacyjna, konserwacja i przechowywanie zbiorów, zarządzanie budynkami. Drugi blok tematów wiązał się z możliwościami zarządzania danymi, w tym cyfrowymi, w kontekście współpracy archiwów z instytucjami rządowymi. Omówiono także tworzoną w Stanach Zjednoczonych innowacyjną "Światową Bibliotekę Cyfrową", która ma obejmować najwybitniejsze pozycje w naukowym i artystycznym dorobku ludzkości i umożliwiać użytkownikom niekomercyjnym bezpłatny dostęp on-line.

Pracownicy archiwów państwowych uczestniczyli też w innych konferencjach międzynarodowych, poświęconych aktualnym problemom z

zakresu archiwistyki i zarządzania zasobami archiwalnymi, m. in. w konferencji “Wyzwania: długookresowe przechowywanie zasobów zdigitalizowanych. Strategie i praktyki europejskiego partnerstwa” (AP Poznań), II Międzynarodowej Konferencji na temat stałego dostępu do archiwów naukowych (AP Lublin), warsztatach “Zasady przechowywania dokumentów cyfrowych: podejście praktyków” organizowanych w Wilnie (Archiwum Dokumentacji Mechanicznej), Symposium “Dziedzictwo fotograficzne Europy Środkowej, Południowej i Wschodniej – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość”, w Bratysławie (Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów).

Przedstawiciele archiwów państwowych byli także obecni na międzynarodowych spotkaniach poświęconych ważnym dla Polaków, a także najbliższych sąsiadów wydarzeniom. Taki charakter miały uroczystości w Kaliningradzie (Konferencja z okazji 200 rocznicy zawarcia pokoju tylżyckiego), Kijowie (jubileusz 90-lecia państwowej służby archiwalnej Ukrainy), Brześciu nad Bugiem (konferencja poświęcona 350 rocznicy śmierci Św. Andrzeja Boboli), czy też Altranstadt w Saksonii (300-lecie podpisania konwencji z 1707 r., która regulowała wzajemne relacje między protestantami i katolikami na Śląsku).

Głównym partnerem archiwów polskich w organizacji staży archiwalnych tradycyjnie były archiwa francuskie. W 2007 r. w jesiennym stażu “Teorie i praktyki archiwistyczne”, organizowanym w ramach programu “Courants” przez Dom Kultur Świata, we współpracy z Archiwami Francji uczestniczyła kierownik Centralnego Ośrodka Informacji Archiwalnej w NDAP oraz 20 innych osób z 20 krajów. Poza seminariami teoretycznymi dotyczącymi kultury i polityki kulturalnej Francji, zajęcia praktyczne miały miejsce w Archiwum Narodowym Francji, w kilku archiwach departamentalnych, Bibliotece Narodowej Francji, archiwum francuskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

W 2007 r. kontynuowana była współpraca z Fundacją Kościuszkowska, która od kilku ostatnich lat finansuje w ramach staży naukowych prace podjęte przez archiwistów polskich w polonijnych instytucjach naukowych w Stanach Zjednoczonych. Dzięki stypendiom z Fundacji Kościuszkowskiej zorganizowano 2 wyjazdy. W Polskim Instytucie Naukowym w Nowym Jorku prace prowadziła archiwistka z Archiwum Państwowego w Płocku. Podczas 6-miesięcznego stażu realizowała ona projekt badawczy dotyczący Herberta Hoovera oraz jego pomocy dla Polski w czasie I i II wojny światowej oraz porządkowała zasób archiwalny przy użyciu udostępnionych przez NDAP komputerowych baz danych SEZAM oraz IZA. Podobne prace prowadził w

Instytucie Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku archiwista z Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie.

W związku z akcją profesjonalnego wsparcia Biblioteki Polskiej w Paryżu odbyły się wyjazdy 2 osób (z AP w Płocku oraz AP w Krakowie) sfinansowane przez Polską Akademię Umiejętności w Krakowie.

W ramach wymiany bezdewizowej zorganizowano ogółem wyjazdy dla 16 osób z polskich archiwów. Prowadziły one badania w archiwach w pięciu krajach: Azerbejdżanie, Białorusi, Czechach, Litwie i Niemczech. Ich rezultatem było zdobycie nowych doświadczeń oraz rozpoznanie i opisanie zasobów archiwów zagranicznych pod kątem przechowywanych w nich poloników.

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych oraz archiwa państwowe przyjmowały też gości zagranicznych u siebie. Były to zarówno rewizyty w ramach bezdewizowej wymiany archiwistów, jak też osoby odbywające w Polsce staż archiwalny lub prowadzące badania naukowe. Ogółem w 2007 r. przyjęto 18 osób. Archiwiści czescy prowadzili badania w Archiwum Państwowym we Wrocławiu oraz Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Dla przedstawicieli archiwów litewskich zorganizowano staż paleograficzny w Archiwum Głównym Akt Dawnych oraz staż konserwatorski w Centralnym Laboratorium Konserwacji Archiwaliów. NDAP oraz archiwa warszawskie udzieliły pomocy doc. Gulžauchar Kokebayewej z Kazachstanu w trakcie jej prac nad stosunkami polsko-kazachskimi oraz dr. Petre Nakowskiemu z Macedonii, który prowadził badania nad tematem: "Udział przedstawicieli Polski w pracach komisji ankietowej Rady Bezpieczeństwa ONZ ds. wybuchu wojny domowej w Grecji. Efektem jego badań ma być wspólne polsko-macedońskie wydawnictwo źródłowe.

5.5. Współpraca z ośrodkami polonijnymi

5.5.1. Pomoc instytucjom polonijnym w ramach programów operacyjnych

Jednym z priorytetów Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych było organizowanie pomocy merytorycznej dla ośrodków polskich i polonijnych poza krajem. Poza delegowaniem grupy archiwistów do prac nad porządkowaniem i zabezpieczaniem zbiorów polonijnych w 9 ośrodkach, przewożono najbardziej zagrożone materiały do kraju, gdzie poddawano je pracom konserwatorskim oraz mikrofilmowaniu i digitalizacji. Prowadzone też były szkolenia i staże archiwalne dla pracowników instytucji polskich poza krajem. Większość tych działań możliwa była dzięki wsparciu uzyskanemu z unijnych programów operacyjnych.

W roku 2007 ze środków programu operacyjnego MKiDN *Dziedzictwo kulturowe*, priorytet: *Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju* zrealizowano 4 projekty:

1) "OCHRONA POLSKIEGO DZIEDZICTWA ARCHIWALNEGO ZA GRANICĄ – Porządkowanie i opracowanie zbiorów w instytucjach polonijnych". Działania w ramach tej inicjatywy objęły rozpoznanie, opracowanie i zabezpieczenie materiałów archiwalnych zgromadzonych w 7 instytucjach polonijnych: Stowarzyszeniu Weteranów Armii Polskiej w Ameryce, Instytucie Piłsudskiego w Ameryce, Polskim Instytucie Naukowym w Nowym Jorku, Bibliotece Polskiej POSK w Londynie, Studium Polski Podziemnej w Londynie, Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych w Rzymie, Polskiej Misji Katolickiej w Szwajcarii. Zostały rozpoznane i opisane bardzo cenne z punktu widzenia dziedzictwa narodowego materiały archiwalne. Powstały również odpowiednie pomoce archiwalne, umożliwiające badaczom ich wykorzystanie.

2) "OCHRONA POLSKIEGO DZIEDZICTWA ARCHIWALNEGO ZA GRANICĄ – Rejestracja i mikrofilmowanie elementów polskiego dziedzictwa archiwalnego za granicą". W ramach projektu wykonano skanowanie i mikrofilmowanie dokumentów utraconych przez Polskę w wyniku wydarzeń dziejowych, a przechowywanych obecnie w Centralnym Historycznym Archiwum Państwowym Ukrainy we Lwowie. Prace nad tą inicjatywą wciąż trwają. Zakończenie projektu planowane jest na koniec kwietnia 2008 r.

3) "OCHRONA POLSKIEGO DZIEDZICTWA ARCHIWALNEGO ZA GRANICĄ – Konserwacja i zabezpieczenie zespołu Izby Obrachunkowej Powstania Styczniowego Biblioteki Polskiej w Paryżu". Projekt obejmował wykonanie zabiegów konserwatorskich w Centralnym Laboratorium Konserwacji Archiwaliów w Warszawie i zeskanowanie ponad 14 tys. unikalnych dokumentów historycznych, które są obecnie dostępne w Archiwum Głównym Akt Dawnych. Przygotowano również wystawę rocznicową (145-lecie wybuchu powstania styczniowego), na której zaprezentowane zostały nieznane w kraju materiały.

4) KONFERENCJA "EMIGRACJA. KLIMAT CZASU I KLIMAT LUDZI – JERZY STEMPOWSKI I KRYSZYNA MAREK" Konferencja zorganizowana została w dniach 20-22 września br. we współpracy z działającym na emigracji od końca XIX w. Muzeum Polskim w Rapperswilu. Jej celem było przypomnienie postaci dwojga twórców mających duże zasługi w tworzeniu życia kulturalnego powojennej emigracji polskiej w Szwajcarii. W konferencji udział wzięło blisko 50 osób z Polski i zagranicy.

5.5.2. Inne formy współpracy z Polonią

We współpracy z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego polscy archiwiści przeprowadzili w 2007 r. prace rozpoznawcze w Association Institut Litteraire Kultura w Maisons-Laffitte oraz w Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Hanowerze. Ich rezultatem były szczegółowe raporty na temat stanu zachowania materiałów archiwalnych w wymienionych instytucjach.

W Archiwum Państwowym m. st. Warszawy odbył staż pracownik Maison de la Polonia z Hénin-Beaumont z Francji.

Ważnym wydarzeniem we współpracy ze środowiskami polonijnymi była wizyta Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w Londynie we wrześniu 2007 r., połączona z udziałem w kolejnej sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. W trakcie obrad Naczelny Dyrektor przedstawił wyniki dotychczasowej współpracy NDAP z ośrodkami polonijnymi oraz zaprezentował plan dalszych działań w zakresie udzielania pomocy tym instytucjom. Podkreślił, iż zachowanie narodowego dziedzictwa kulturalnego należy obecnie do najważniejszych zadań władz państwowych, które po raz pierwszy w powojennych dziejach Polski uruchomiły specjalne programy i fundusze na te cele. Głównymi formami wsparcia udzielanego dzięki takiej polityce przez NDAP i archiwa państwowe było organizowanie staży w kraju dla kustoszy instytucji polonijnych, delegowanie do ośrodków polskich archiwistów krajowych w celu porządkowania archiwów, opisywania zbiorów i wdrażania kompatybilnego z krajowym systemem informacji archiwalnej, prowadzenie prac konserwatorskich i wydawniczych. Pobyt Naczelnego Dyrektora w Londynie połączony był także z zapoznaniem się ze zbiorami i potrzebami archiwalnymi wszystkich ważnych instytucji polskich, takich jak: Biblioteka Polska Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Instytut im. Józefa Piłsudskiego, Studium Polski Podziemnej.

Stałym forum współpracy z Polonią jest Rada Dziedzictwa Archiwalnego, działająca od 1998 r. pod przewodnictwem byłego Prezydenta RP na Wychodźstwie, Ryszarda Kaczorowskiego. W jej skład, obok przedstawicieli instytucji polskich poza krajem, wchodzi też Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych. W maju 2007 r. odbyło się kolejne posiedzenie Rady, poświęcone aktualnym problemom środowisk polskich poza krajem.

5.6. Uzupełnianie zasobu archiwalnego

W 2007 do zasobów polskich archiwów centralnych trafiły kolejne nabytki w postaci materiałów archiwalnych pozyskanych z zagranicy, przeważnie w formie darów od instytucji lub osób prywatnych.

W dniach 15-17 kwietnia br. Dyrektor Archiwum Państwowego w Hanowerze, dr Manfred von Boetticher przekazał polskim archiwom państwowym dokumenty rodzin Siemieńskich i Małachowskich z lat 1564-1856. Ofiarodawcą tych dokumentów był Christian Gundlach, obywatel niemiecki.

Nowe materiały pozyskało też Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Aktywna działalność w tym zakresie prowadził Dyrektor AAN, który w 2007 r. dwukrotnie przebywał w Londynie w celu przejęcia spuścizn Romana Lewickiego, Aleksandry i Mieczysława Białkiewiczów, a także rozpoznania zbioru Treszów oraz zbioru Grażyny i Janusza Sikory Sikorskiego.

We wrześniu 2007 r. Archiwum Akt Nowych wzbogaciło się o spuściznę premiera rządu Polskiego na Wychodźstwie, Antoniego Pajaka. Uroczystego przekazania materiałów na ręce Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dokonała w Ambasadzie Polskiej w Londynie córka premiera, Czesława Picheta. Do AAN trafiły także dokumenty Komisji Badawczej Ministerstwa Sprawiedliwości RP z lat 1940-1945, przechowywane w Zakonie Sióstr Elżbietanek w Jerozolimie, a przekazane Prezydentowi RP Lechowi Kaczyńskiemu w trakcie jego wizyty w Izraelu. Ponadto do AAN wpłynęły materiały uzupełniające do kolekcji śp. Romana Lewickiego, Aleksandry i Mieczysława Białkiewiczów z Londynu oraz prof. Janusza Zawodnego z USA.

5.7. Wypożyczenia materiałów archiwalnych za granicę

W roku 2007 Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych wydał 7 zezwoleń na czasowy wywóz dokumentów archiwalnych poza granice Polski, w tym 6 zezwoleń na wywóz poza granice Unii Europejskiej. Dokumenty trafiły do dwóch instytucji w USA oraz w Niemczech, w związku z organizowanymi przez nie ekspozycjami historycznymi.

Zezwolenia na czasowy wywóz materiałów archiwalnych w dniach 1.02.2007 – 12.08.2007 poza granice Unii Europejskiej zostały wydane w sprawie czasowego wypożyczenia sześciu dokumentów archiwalnych z zasobu Żydowskiego Instytutu Historycznego do Holocaust Museum Houston w związku z ich prezentacją na wystawie *“Scream the Truth at the World – Emanuel Ringelblum and the Hidden Archive of the Warsaw Ghetto”*.

Zezwolenie na czasowy wywóz materiałów archiwalnych w dniach 25.04-30.10.2007 zostało wydane w związku z wypożyczeniem dokumentów archiwalnych z zasobu Fundacji "Polsko-Niemieckie Pojednanie" w celu prezentacji na wystawie "Zachować Pamięć. Praca przymusowa i niewolnicza obywateli polskich na rzecz III Rzeszy w latach 1939-1945" organizowanej w Centrum Dokumentacji Pracy Przymusowej w Berlinie Schoenwalde w okresie 24 kwietnia – 31 grudnia 2008.

5.8. Usługi reprograficzne dla instytucji zagranicznych

Usługi reprograficzne wykonywane były, podobnie jak w latach ubiegłych, na podstawie zobowiązań zawartych w wieloletnich umowach międzynarodowych. Kontynuowano prace nad kolekcją trzech powstań śląskich, w ramach umowy użyczenia zawartej w 2002 r. z Instytutem Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku. W 2007 r. do kraju sprowadzono kolejną partię akt z tego zespołu w celu przeprowadzenia w Polsce niezbędnych prac konserwatorskich oraz zmikrofilmowania zbioru. Do końca 2007 r. Instytut przekazał do NDAP w czterech partiach 674 jednostki archiwalne dokumentacji, która została poddana pracom konserwatorskim i mikrofilmowaniu – przy współpracy CLKA i ADM oraz w ramach odrębnej umowy z Biblioteką Śląską w Katowicach. Z mikrofilmów wykonano skany, które zostaną przekazane do Instytutu.

Stałym partnerem NDAP w dziedzinie reprografii pozostawało Muzeum Holocaustu w Waszyngtonie. Na podstawie umowy z 1997 r. kontynuowano mikrofilmowanie w Archiwum Państwowym w Łodzi w aktach zespołu nr 221 "Akta miasta Łodzi. Zarząd Miejski w Łodzi. Wydział do Spraw Getta (Gettoverwaltung)". Zespół liczy 2184 j.a., co stanowi ok. 873.600 stron/klatek. Dla skrócenia czasu realizacji tego zamówienia Muzeum przekazało do AP w Łodzi dodatkową kamerę, która po zakończeniu projektu pozostanie w Archiwum. Łącznie do końca 2007 r. wykonano 303.158 klatek mikrofilmów.

Usługi kserograficzne wykonywane były dla Niemieckiego Instytutu Historycznego w ramach umowy podpisanej 5 listopada 2003 r. Dla potrzeb realizowanego przez Instytut projektu: *NRD a Polska* zobowiązano się przygotować łącznie 6.000 stron kserokopii z dokumentów znajdujących się w polskich archiwach państwowych. Do końca 2007 r. wykonano ok. 4.500 stron kserokopii.

6. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

6.1. Prace wydawnicze Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych

W 2007 r. prowadzono prace nad 21 tytułami o objętości 467,87 ark. wyd. Wśród publikacji przygotowanych do wydania lub wydanych w 2007 r. na szczególną uwagę zasługują 4 informatory i 1 przewodnik po zasobie archiwów państwowych w Gdańsku–Oddział w Gdyni, Katowicach, Olsztynie, Piotrkowie Trybunalskim, Przemyślu.

Istotne znaczenie dla warsztatu archiwisty mają również dwie monografie omawiające konkretne zespoły archiwalne (*Kamera Wojny i Domen Departamentu Białostockiego Nowych Prus Wschodnich 1796-1807*, *Kolekcja Liber Legum, jej miejsce w kulturze umysłowej późnośredniowiecznego Przemyśla*) oraz publikacja pt. *Archiwa ziem zachodnich i północnych Polski (1945–2005). Tradycja i współczesne wyzwania*, zawierająca materiały z sesji poświęconej 60. rocznicy utworzenia archiwów ziem zachodnich i północnych Polski, podczas której poruszono zagadnienia dotyczące: pierwszych lat formowania się archiwów państwowych na tych terenach i związane z tym problemy, działalności SAP-u na ziemiach zachodnich i północnych, warunków formowania się archiwów kościelnych, współpracy archiwistów polskich i niemieckich w zakresie ochrony wspólnego dziedzictwa, perspektywy działalności archiwów wobec współczesnych wyzwań.

Szczególną grupę publikacji tworzą wydawnictwa źródłowe. Zalicza się do nich tom 4. źródeł katyńskich (Katyń. Dokumenty zbrodni, t. 4, Echa Katynia) — ostatni tom kończący edycję źródeł. Obejmuje on przekazy źródłowe powstałe w okresie od kwietnia 1943 r. do marca 2005 r. Ważną pozycją, której opracowanie redakcyjne ukończono w 2007 r. są źródła do stosunków polsko-izraelskich po II wojnie światowej. Mają one na celu przedstawienie całokształtu wzajemnych stosunków między Polską a Izraelem w okresie 1945–1967.

Tabela 3. WYKAZ PUBLIKACJI ZREALIZOWANYCH W 2007 r.

I.p.	tytuł	ark. wyd.	nakład
I. PRACE Z ZAKRESU ARCHIWISTYKI			
1.	Archiwa ziem zachodnich i północnych Polski (1945–2005). Tradycja i współczesne wyzwania. Materiały z sesji naukowej, która odbyła się 21 września 2005 r. w Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie.	15,80	400
2.	Kamera Wojny i Domen Departamentu Białostockiego Nowych Prus Wschodnich 1796-1807, A. Małek	20,26	300
3.	Kolekcja Liber Legum, jej miejsce w kulturze umysłowej późnośredniowiecznego Przemyśla	19,00	500
II. CZASOPISMA I WYDAWNICTWA SERYJNE			
4.	Teki Archiwalne t. 9	25	300

5.	Informacja Bieżąca 3(41)–3(43)	10,64	
III. INFORMATORY I PRZEWODNIKI			
6.	Archiwum Państwowe w Olsztynie. Informator o zasobie archiwalnym, oprac. M. Korejwo	39,00	500
7.	Archiwum Państwowe w Katowicach. Informator o zasobie archiwalnym, oprac. zbior. pod red. P. Matuszka	47	500
8.	Archiwum Państwowe w Gdańsku Oddział w Gdyni. Przewodnik po zasobie archiwalnym, oprac. A. Regliński	25	500
IV INWENTARZE, SUMARIUSZE I KATALOGI			
9.	Katalog wydawnictw NDAP i AP	4,50	1000
10.	Księstwo Warszawskie 1807–1815 Próba Odbudowy Państwowości Polskiej Katalog Wystawy 15–31 X 2007 Warszawa Archiwum Główne Akt Dawnych	7,64	500
11.	Małopolskie księgi sądowe wiejskie. Katalog, oprac. T. Wiślicz	5,77	300
12.	Powstanie styczniowe. Katalog wystawy	8,71	500
13.	Trzecia Rada Stanu Królestwa Polskiego, oprac. F. Ramotowska	10,10	300
V. ŹRÓDŁA HISTORYCZNE			
14.	Katyń, Dokumenty zbrodni, t. IV, Echa Katynia	45	
15.	Na falach życia, t. 2, L Paszkowski	19,38	300
VI. OPRACOWANIA			
16.	Służby wywiadowczo-informacyjne Austro-Węgier wobec polskiego ruchu niepodległościowego 1914–1918, J. Gaul	34,00	300

Wydawcą wszystkich tytułów wymienionych w Tabeli 3 jest, z jednym wyjątkiem, NDAP.

Koszty prac wydawniczych w 2007 r. wyniosły 321 032,11 zł.

6.2. Dystrybucja wydawnictw

Tabela 7. ROZPOWSZECHNIANIE KSIĄŻEK W LATACH 2005-2007

lata	rozpowszechnianie ogółem		rozpowszechnianie odpłatne		rozpowszechnianie bezpłatne	
	liczba	wartość	liczba	wartość	liczba	wartość
2007	5434	269 081,80	1735	55 159, 40	3699	213 922, 40

Najlepiej sprzedającym się tytułami w 2007 r. były:

- *Zasady postępowania z materiałami archiwalnymi. Ochrona zasobu archiwalnego. Aneks. Przygotowanie na wypadek katastrof y— 121 egz.*
- *Katyń t. Dokumenty zbrodni. T. 4, Echa Katyń. — 95 egz.*
- *Dni życia, dni śmierci. Ludność żydowska w Radomiu w latach 1918–1950 —62 egz.*
- *Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej, t. 1, Ustalenia Polsko-Brytyjskiej Komisji Historycznej — 35 egz.*
- *Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej, t. 2, Wybór dokumentów — 32 egz.*

Nabywcami publikacji NDAP były różnego typu instytucje naukowe w kraju i za granicą, takie jak m.in. instytuty naukowe, muzea, instytucje kościelne, IPN i jego Oddziały; administracja samorządowa i rządowa (urzędy miejskie, ministerstwa, kancelarie sejmu, senatu i prezydenta); towarzystwa naukowe oraz osoby prywatne.

Rozpowszechnianie bezpłatne odbywa się zgodnie z wymogami ustawy o egzemplarzu obowiązkowym oraz ustawy o prawie autorskim. NDAP zaopatruje archiwa państwowe w publikacje przeznaczone do bieżącej pracy. Wysyłamy również książki do instytucji polonijnych oraz bibliotek archiwów i instytucji zagranicznych, z którymi są podpisane umowy o współpracy i wymianie wydawnictw.

6.3. Prace wydawnicze archiwów państwowych

W roku sprawozdawczym archiwa wydały lub przygotowały do wydania 66 tytułów (2006 r. — 59, 2005 r.— 43). Były to inwentarze, sumariusze i katalogi (17), czasopisma archiwalne i wydawnictwa seryjne (12), opracowania (12) i źródła historyczne (11) informatory i przewodniki (8), a także wydawnictwa reklamowe (6). Wśród publikacji archiwów państwowych wydanych w 2007 r. uwagę zwracają:

1. *Archiwum Polityczne Ignacego Jana Paderewskiego, t. VI, 1915-1941, Warszawa 2007*
2. *Protokoły VI i VII Plenum KC PZPR z 1956 roku, seria Polska mniej znana, t. III, Warszawa 2007*
3. *Z dziejów białostockiej „Solidarności”. Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” Region Białystok w świetle własnych dokumentów archiwalnych, Białystok 2007*
4. *Archiwalia rodzinno-majątkowe w zasobie Archiwum Państwowego w Białymstoku, Białystok 2007*
5. *Staatsarchiv Landsberg an der Warthe – Wegweiser durch die Bestände bis 1945, München 2007*
6. *Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny, t. 14, Gorzów Wlkp. 2007*
7. *Przeciwko stanowi wojennemu. Zajścia 31 sierpnia 1982 roku w Gorzowie Wielkopolskim, Szczecin 2007*
8. *750 lat Gorzowa Wielkopolskiego (Landsberg an der Warthe) w dokumentach archiwalnych. Katalog wystawy 1-8 lipca 2007, Gorzów Wlkp. 2007*
9. *Z dziejów rzemiosła kaliskiego : materiały archiwalne, Kalisz 2007*
10. *Archiwalia, zbiory biblioteczne i muzealne Górnego Śląska w latach 1939–1945. Sumariusz tematyczny do zespołów w Archiwum Państwowym w Katowicach Staatsarchiv Kattowitz (Archiwum Państwowe w Katowicach) [1931] 1939–1945, Archivberatungsstelle Oberschlesien Kattowitz (Górnośląski Urząd Porad Archiwalnych w Katowicach) [1935] 1942–1945, Katowice 2007*
11. *„Szkice archiwalno–historyczne”, nr 3, Katowice 2007*
12. *Był sobie dokument..., Katowice 2007*
13. *Źródła do historii Koszalina. Zeszyt I. Pod red. Joanny Chojeckiej. Wyd. Koszalińska Biblioteka Publiczna przy współudziale Archiwum Państwowego w Koszalinie, Koszalin 2007*
14. *Źródła do historii Koszalina. Zeszyt II. Pod red. Joanny Chojeckiej. Wyd. Koszalińska Biblioteka Publiczna przy współudziale Archiwum Państwowego w Koszalinie, Koszalin 2007*
15. *U stóp Góry Chełmskiej. Szkice do dziejów Sianowa. Red. i oprac. Joanna Chojecka, Sianów 2007*
16. *Krakowski Rocznik Archiwalny t. 13, Kraków, 2007*
17. *Nieruchomości miasta Krakowa w czasach Sejmu Czteroletniego. Opis z 1792 roku., Kraków, 2007*
18. *Materiały archiwalne związane z osobą Stanisława Wyspiańskiego przechowywane w Archiwum Państwowym w Krakowie. Przewodnik, Kraków, 2007*
19. *Materiały archiwalne związane z osobą Stanisława Wyspiańskiego przechowywane w Archiwum Państwowym w Krakowie. Przewodnik, Kraków, 2007 (prezentacja multimedialna na CD)*
20. *Przyczynek do powstania szkolnictwa wyższego w Lesznie, Leszno 2007*

21. *W składzie i kolonialce. Handel w Lesznie w okresie międzywojennym. Katalog wystawy, Leszno 2007*
22. *Kalendarz na 2007 r. z Planami i widokami miasta Lublin, Lublin 2007*
23. *Plany i widoki miasta Lublina XVII-XXI w., Lublin 2007*
24. *Archiwum Państwowe w Lublinie. Informator, Lublin 2007*
25. *Die Chronik des Gettos Lodz / Litzmannstadt 1941 – 1944, t. I – V, Göttingen 2007*
26. *Rocznik Łódzki, t. 54, Łódź 2007*
27. *100 lat łódzkiej energetyki, Łódź 2007*
28. *„Badania nad Dziejami Regionu Piotrkowskiego”, z. 5, Piotrków Trybunalski 2006*
29. *„Badania nad Dziejami Regionu Piotrkowskiego”, z. 6, Piotrków Trybunalski 2007*
30. *Obiektywem partii – województwo płockie w fotografii z archiwum Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Płocku, Płock 2007 Ordery i odznaczenia PRL-u i ich kawalerowie, Płock 2007*
31. *Kalendarz 2008 „Wybitni Wielkopolanie w zbiorach AP Poznań”, Poznań 2007*
32. *Historyk Józef Półciwiartek, Przemyśl 2007*
33. *Akcja Wisła. Przyczyny, przebieg, konsekwencje. Materiały konferencji naukowej, Przemyśl 2007*
34. *Przywilej lokacyjny miasta Tarłowiec, Przemyśl 2007*
35. *Rocznik Historyczno Archiwalny t.18, Przemyśl 2007*
36. *Plany Twierdzy Przemyśl, t.II, Przywilej lokacyjny miasta Tarłowiec, Przemyśl 2007*
37. *Rocznik Historyczno Archiwalny t.18, Przemyśl 2007*
38. *Tabele historyczne miast departamentu radomskiego z 1811 roku, Radom 2007*
39. *Prace Historyczno-Archiwalne t. XVIII, Rzeszów 2006*
40. *Sądownictwo regionu siedleckiego 1917–1939, Siedlce 2007*
41. *Aleksandra Ogińska i Siedlce w trzech pamiętnikach z XIX w., Siedlce 2007*
42. *Rocznik Augustowsko-Suwalski, Suwałki 2007*
43. *Kronika Szczecina 2006, Szczecin 2007*
44. *Z dziejów Polic, Szczecin-Police 2007*
45. *Świnoujście — tradycja i współczesność. Zeszyt 1, Świnoujście 2007*
46. *Problematyka przymusowych przesiedleń i stosunków polsko-niemieckich po 1945 roku jako przedmiot badań historycznych i praktyki szkolnej, Szczecin 2007*
47. *Wybory samorządowe 2006 r. w województwie zachodniopomorskim w oczach studentów II roku politologii i europeistyki US, Szczecin 2007*
48. *Mundus archii, mundus memoriae. Archiwum Państwowe w Szczecinie 1945–2005, Szczecin 2007*
49. *Szczeciński Informator Archiwalny nr 20, Szczecin 2007*
50. *Źródła do dziejów Pomorza Zachodniego, t. XIV: Narodziny diecezji szczecińsko-kamieńskiej i koszalińsko-kołobrzeskiej (1945–1975), Szczecin 2007*
51. *Ikonoografia dokumentów toruńskich. Funkcje i konteksty, Toruń 2007*
52. *„Archiwariusz Zamojski”, Zamość 2007*
53. *Narodziny Zamościa, „Biblioteka Archiwariusza Zamojskiego”, t. I, Zamość 2007*

Większość wymienionych publikacji ukazała się dzięki dotacjom uzyskanym przez archiwa państwowe bądź dofinansowaniu ich przez NDAP. Źródłem tych dotacji były najczęściej władze miejskie i samorządowe, fundacje działające przy archiwach, oddziały Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, uczelnie wyższe oraz często sami autorzy publikacji.

Część archiwów może pochwalić się własnymi tytułami wydawnictw seryjnych i czasopism, które wydaje całkowicie samodzielnie, bądź korzystając z dofinansowania ze strony NDAP. Do wydawnictw tych w 2007 r. zaliczają się: „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP w Gorzowie Wielkopolskim), „Krakowski Rocznik Archiwalno-Historyczny” (Kraków), „Prace Historyczno-Archiwalne” (Rzeszów), „Szczeciński Informator Archiwalny” (Szczecin), „Kronika Warszawy” (Warszawa), „Archiwariusz Zamojski” (Zamość).

7. PRZECHOWYWANIE DOKUMENTACJI NIEARCHIWALNEJ

Zasób dokumentacji niearchiwalnej, przechowywanej w archiwach państwowych mierzy 18 452 mb (1 704 464 j.inw.). W roku sprawozdawczym zasób ten zwiększył się o 4 145 mb (414 821j.inw.).

8. ZAGADNIENIA PRAWNE

8.1. Z początkiem 2007 r. weszła w życie ustawa z dnia 18 października 2006 r. o zmianie i uchyleniu niektórych upoważnień do wydawania aktów wykonawczych (ogłoszono ją w Dzienniku Ustaw Nr 220, pod poz.1600). Na mocy art. 9 tej ustawy w ustawie o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach uchylono art. 10 (dotyczący ekwiwalentu za przechowywanie materiałów archiwalnych z niepaństwowego zasobu archiwalnego, przekazanych następnie jednostkom państwowej sieci archiwalnej) oraz ust. 2, 3 i 4 w art.16 (dotyczące różnych aspektów udostępniania materiałów archiwalnych), dodano ust. 1a w art.17 (dotyczący odmowy udostępnienia materiałów archiwalnych ze względu na ich stan), a także wprowadzono zmiany o charakterze porządkowym w art. 51c ust.1 pkt 1 i 3, art.51e i art. 51u ust.5.

26 kwietnia 2007 r. weszła w życie ustawa z dnia 2 marca 2007 r. o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz ustawy – Kodeks pracy (Dz.U. Nr 64, poz.426). Zmiany w pierwszej ze zmienionych ustaw dotyczą głównie organizacji archiwów wyodrębnionych. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych był autorem większości przepisów ustawy.

8.2. W drugiej połowie 2007 r. – z inicjatywy Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych – został opracowany i skierowany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do uzgodnień projekt rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie zmiany nazwy i zakresu działania Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie. Dotychczasowemu ADM postanowiono nadać nazwę Narodowe Archiwum Cyfrowe i nałożyć na nie dodatkowe zadania związane ze stosowaniem w działalności archiwalnej nowych technologii.

2. Z inicjatywy Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Prezes Rady Ministrów wydał zarządzenie Nr 133 z dnia 14 listopada 2007 r. zmieniające zarządzenie w sprawie nadania statutu Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

8.3. W związku z uchwaleniem ustawy z dnia 2 marca 2007 r. o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz ustawy – Kodeks pracy (Dz.U. Nr 64, poz.426) podjęto prace nad wydaniem nowych rozporządzeń wykonawczych, których projekty zostały przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych przedstawione:

- rozporządzenie Rady Ministrów na podstawie art.17 ust.3 ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (*udostępnianie materiałów archiwalnych w archiwach wyodrębnionych*); Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego projekt stosownego rozporządzenia,

- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na podstawie art. 17 ust. 2 ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (*wcześniejsze udostępnianie materiałów archiwalnych*); Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych przedstawił projekt stosownego rozporządzenia.

8.4. Oprócz wyżej wymienionych, Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych uczestniczył w pracach legislacyjnych organów administracji rządowej i innych organów państwowych. Spośród przekazanych do zaopiniowania ok. 60 projektów aktów normatywnych i umów międzynarodowych, zgłoszono uwagi do następujących:

- umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej w sprawie wzajemnej ochronie informacji niejawnych,
- ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych,
- ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym,
- ustawy o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie innych ustaw,
- ustawy o normalizacji,
- ustawy o przywróceniu własności zabytków ruchomych osób fizycznych przejętych przez Państwo,
- rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie prowadzenia dokumentacji związanej ze zwalczaniem chorób zakaźnych zwierząt,

- rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie szczegółowego zakresu danych gromadzonych w bazach danych tworzonych przez Polską Izbę Ubezpieczeń oraz okresu ich przechowywania,

- uchwały Rady Ministrów w sprawie częściowego podziału rezerwy celowej na zwiększenie wynagrodzeń i limitów zatrudnienia wynikających ze zmian organizacyjnych i nowych zadań w państwowych jednostkach budżetowych w 2007 r.,

- zarządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie zasad i trybu postępowania z materiałami archiwalnymi i inną dokumentacją w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

8.5. Naczelnicy Dyrektora Archiwów Państwowych lub podległe mu jednostki występowały w kilkunastu postępowaniach przed sądami administracyjnymi i sądami powszechnymi oraz przed organami prokuratury. Niektóre sprawy, jak np. spór o prawo do archiwaliów przejętych po II wojnie światowej ze zbiorów dawnych rodów magnackich Rzeczypospolitej albo spór o treść i wykonywanie przez archiwum państwowe praw autorskich do utworów stworzonych przez ich pracowników, miały charakter precedensowy.

9. KADRY

9.1. Zatrudnienie

zatrudnienie w dniu 31.12.2007 r.:	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
W archiwach państwowych	1 406,70	1 478
W Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych	56,78	61
razem	1 463,48	1 539

zatrudnienie w archiwach państwowych:		<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
rodzaj działalności pracownicy:	naukowi	15,20	17
	archiwiści	878,45	899
	konserwatorzy	71,35	75
	administracja	206,60	220
	obsługa	235,10	267
razem	1 406,70	1 478	

9.2. Wykształcenie pracowników

		<i>archiwa</i>	<i>NDAP</i>	<i>razem</i>
wykształcenie wyższe	archiwistyczne	297	3	300
	historyczne	245	18	263
	inne	219	22	241
razem:		761	43	804

9.3. Stażyści, praktykanci, wolontariusze

		archiwa	NDAP	razem
stażyści	liczba osób	211	3	214
	czas pracy (w godz.)	128 339	256	128 595
praktykanci	liczba osób	548	2	550
	czas pracy (w godz.)	53 949	312	54 261
wolontariusze	liczba osób	31	0	31
	czas pracy (w godz.)	15 267	0	15 267

7.2. Finanse

Ustawa budżetowa na 2007 r. określiła wydatki archiwów państwowych na kwotę 91.393 tys. zł. Po uwzględnieniu wszystkich zmian dotyczących zwiększeń zarówno w wydatkach bieżących jak i inwestycyjnych, wydatki te na koniec roku wyniosły 96.716,9 tys. zł i były wyższe od zapisu ustawy budżetowej prawie o 6 %. Od wydatków za 2006 r. były one wyższe o 15 %.

Struktura wydatków archiwów państwowych lata 2005-2007 (w tys. zł)

Rodzaj wydatku	2005		2006		2007		Wskaźniki wzrostu %	
	Wykonanie kwota	%	Wykonanie kwota	%	Wykonanie kwota	%	2006/2005	2007/2006
1. Płace brutto z wypłatą nagrody rocznej („13”)	43.248,2	53,2	43.795,6	52,2	44.931,0	46,5	1,3	2,6
2. Pozostałe wynagrodzenia z pochodnymi	8.876,6	10,9	9.731,6	11,6	9.943,1	10,3	10,9	2,2
3. Rzeczowe (eksploatacyjne)	15.780,1	19,4	17.018,6	20,3	19.196,0	19,9	10,8	12,79
4. Inwestycyjne	13.420,0	16,5	13.362,0	15,9	22.505,0	23,2	-0,4	68,43
Razem	81.324,9	100,0	83.907,8	100,0	96.575,1	99,9	3,2	15,1

Powyższe dane wskazują na nieznaczną poprawę sytuacji finansowej archiwów państwowych w 2007 r., zwłaszcza w wydatkach inwestycyjnych.

Wydatki rzeczowe (eksploatacyjne) wyniosły 19.196 tys. złotych i w zasadzie pokryły bieżące potrzeby archiwów. W 2007 r. w stopniu znacznie większym niż wcześniej realizowane były zadania finansowane w ramach Wieloletniego Programu „Kwaśny papier”, ponieważ uruchomione zostały pracownie masowego odkwaszania w AP w Gdańsku i Katowicach. Również w ramach programu WPR „Kwaśny Papier” prowadzone było mikrofilmowanie zbiorów archiwalnych z XIX i XX wieku. Dalsze potrzeby

rzeczowe archiwa uzupełniały ze środków pozyskanych z tytułu przechowania dokumentacji osobowej i placowej, gromadzonych na rachunku dochodów własnych.

W ramach środków rzeczowych przeznaczonych na działalność bieżącą w 2007 r. finansowane były przede wszystkim koszty eksploatacyjne (zakupy materiałów w tym mikrofilmów, energia, czynsze, świadczenia), niezbędne wydatki na konserwację sprzętu komputerowego i kserograficznego, urządzeń instalacyjnych i grzewczych, sygnalizacji antywłamaniowej, odgromowej i przeciwpożarowej, podłączenia do Internetu, remonty awaryjne oraz remonty pomieszczeń magazynowych i biurowych.

W zakresie działalności majątkowej finansowano zadania związane z poprawą substancji lokalowej archiwów państwowych, głównie poprzez prowadzenie prac adaptacyjno-remontowo-modernizacyjnych oraz zakupy inwestycyjne. Prace takie prowadzone były przez następujące archiwa:

AP Bydgoszcz – realizowano remont i adaptację na cele archiwalne budynku otrzymanego od władz miasta – 1.702.779,00 zł.,

AP Gdańsk - adaptacja i przebudowa obiektu w Oddziale w Gdyni na potrzeby pracowni masowego odkwaszania – 542.000,00 zł.,

AP Katowice – kontynuowano remont i modernizację budynków archiwum, w tym adaptację i przebudowę jednego z budynków na potrzeby pracowni masowego odkwaszania oraz dokonano wymiany dachu w oddziale w Gliwicach – 1.425.000,00 zł.,

AP Kielce - adaptacja i remont obiektu na cele archiwalne uzyskanego nieodpłatnie od władz samorządowych – 887.189,36 zł.,

AP Koszalin – zakończono remont i modernizację budynku archiwum – 110.000,00 zł.,

AP Kraków – przygotowywanie dokumentacji związanej z lokalizacją nowej inwestycji polegającej na budowie nowego obiektu dla archiwum – 17.392,99 zł.,

AP Lublin - kontynuacja remontu i modernizacji budynku archiwum – 520.000,00 zł.,

AP Poznań - kontynuacja remontu i modernizacji siedziby archiwum oraz Oddziałów Archiwum w Koninie i Gnieźnie – 1.125.000,00 zł.,

AP Siedlce - zakończenie kolejnego etapu prac adaptacyjno-modernizacyjnych budynku archiwum – 750.000,00 zł.,

AP Szczecin - modernizacja i przebudowa obiektów w Szczecinie oraz w Białej Górze – 900.000,00 zł.,

Archiwum Akt Nowych - kontynuacja modernizacji siedziby -1.411.261,00 zł.,

Archiwum Główne Akt Dawnych – modernizacja siedziby archiwum – 184.254,29 zł.,

Archiwum Dokumentacji Mechanicznej – modernizacja i remont siedziby – 138.738,22 zł.,

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych – adaptacja i remont budynku przy ul. Rakowieckiej 2 D na siedzibę NDAP oraz adaptacja i przebudowa budynku w Milanówku na potrzeby pracowni masowego odkwaszania – 7.626.006,00 zł.

Łącznie wydatki o charakterze inwestycji budowlanych wyniosły 17.650 tys. zł.,

W ramach zakupów majątkowych za kwotę 4.855 tys. zł. zakupiono:

- sprzęt komputerowy w tym instalacje sieci
- regaly kompaktowe
- sprzęt kserograficzny oraz wyposażenie
- aparaturę i urządzenia w ramach WPR „Kwaśny papier”

Łącznie w 2007 r na finansowanie zadań związanych z poprawą substancji lokalowej archiwów państwowych, głównie prac modernizacyjno-adaptacyjno-remontowych oraz na organizację pracowni do odkwaszania materiałów archiwalnych w ramach WPR „Kwaśny papier”, a także zakupy inwestycyjne wydano 22.505 tys. zł.

Dochody budżetowe zostały wykonane w kwocie 256,6 tys. zł. i były wyższe od wykonania 2006 roku o 17%. Łączny plan dochodów w 2007 roku ustalony został na 130 tys. zł. Wyższe wykonanie dochodów w stosunku do zakładanego planu spowodowane było głównie większymi wpływami z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa, które ukształtowały się na koniec roku w wysokości 114,8 tys. zł. (§ 0750), wyższymi wpływami z tytułu uzyskania różnych dochodów w kwocie 30,2 tys. zł. (§ 0970) oraz z tytułu sprzedaży wyrobów 49,4 tys. zł. (§ 0840) a także wpływy z różnych usług, które pochodziły głównie z wykonywania kwerend genealogicznych i własnościowych, które to dochody zostały wykonane w kwocie 20,7 tys. zł. (§ 0830). Zostały również osiągnięte dochody w paragrafach, które nie zostały ujęte w pierwotnym planie. Są to

dochody głównie z tytułu wpływu do budżetu nadwyżki dochodów własnych w kwocie 23.7 tys. zł. (§ 2400), z tytułu sprzedaży składników majątkowych 3,4 tys. zł. (§ 0870), uzyskanych odsetek w kwocie 0,9 tys. zł. (§ 0920) a także z zysku gospodarstw pomocniczych za 2006 rok (§ 2380).

W 2007 roku archiwa państwowe osiągnęły dochody własne z tyt. świadczonych usług i kwerend genealogicznych, prac konserwatorskich i kopiowania na kwotę 2.765,3 tys. zł.

Działalność w formie gospodarstw pomocniczych prowadzona była przez 8 archiwów. Działalność ta polegała na wykonywaniu poszukiwań genealogicznych i kwerend a także na świadczeniu usług archiwalnych, tj. porządkowaniu archiwów zakładowych i materiałów archiwalnych. Dochody z tej działalności zamknęły się kwotą 1.877 tys. zł. i w stosunku do 2006 roku zwiększyły się o 15%. Przychody z tej działalności trudno jest zaplanować, gdyż ich wielkość zależy od kontrahentów z zewnątrz.

Sumy na zlecenie, głównie z tytułu przechowania dokumentacji niearchiwalnej w tym dokumentacji osobowo-płacowej na koniec 2007 roku wyniosły 6.356 tys. zł.